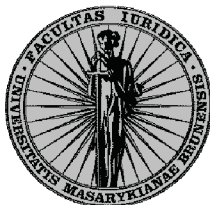

Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra mezinárodního a evropského práva

Diplomová práce

EVROPSKÉ DELIKTNÍ PRÁVO

Jiří Rohan

2008/2009

Brno

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Evropské delikttní právo zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny“.

.....
Jiří Rohan

PODĚKOVÁNÍ:

Za ochotu a pomoc při vypracování této diplomové práce bych rád poděkoval

Mgr. Jřímu Valdhansovi, Ph.D.

-- Obsah --

Seznam použitých zkratk	5
1. ÚVOD	6
2. POJEM DELIKT	8
2.1. Definice deliktu	8
3. PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU	10
3.1. Prvky porušení právní povinnosti – předpoklady právní odpovědnosti	11
3.2. Pojem mimosmluvní odpovědnosti	13
4. ODLIŠENÍ KONTINENTÁLNÍCH DELIKTŮ A BRITSKÝCH TORTS	16
4.1. Uvození problematiky, odlišení anglosaského a kontinentálního systému	16
4.2. Původ tortu	17
4.3. Definice, skladba a funkce tortu	18
5. EVROPSKÁ UNIFIKOVANÁ ÚPRAVA DELIKTŮ	22
5.1. Cesta k harmonizaci a unifikaci obecně	22
5.1.1. Problémy dosažení unifikované úpravy	23
5.1.2. Metoda a hloubka harmonizace resp. unifikace	26
5.1.3. Instrumenty harmonizace a unifikace	27
5.1.4. Aproximace právních řádů jinak než sladčováním právních předpisů	31
5.1.5. Aproximace skrze precedenční právo (case-law)	31
5.1.6. Mezinárodní deliktní právo (international tort law)	34
5.2. Krátký exkurz ke kolizní unifikaci (Řím II.)	35
5.3. Vhodnost aplikace unifikované úpravy na mimosmluvní závazky	38
5.4. Korespondence s čl. 5 odst. 3 Nařízení Brusel I.	39
6. EVROPSKÁ SKUPINA DELIKTNÍHO PRÁVA	41
6.1. Seznámení s EGTL	41
6.2. Styl práce Evropské skupiny deliktního práva	42
6.3. Principy evropského deliktního práva (PETL)	43
6.3.1. Obecné předpoklady odpovědnosti	44
6.3.2. Důvod odpovědnosti	46
6.3.3. Zproštění odpovědnosti	47
6.3.4. Prostředky nápravy	47

6.4. Flexibilita a právní (ne)jistota	48
6.5. Politická povaha Principů	50
7. DALŠÍ SKUPINY	52
7.1. Evropské centrum pro deliktní a pojistné právo (ECTIL)	52
7.2. Skupina pro evropský občanský zákoník (SGECC)	52
8. ZÁVĚR	55
9. RESUMÉ	57
10. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	59
10.1. Zahraniční literatura	59
10.2. Česká literatura	60
10.3. Časopisy	61
10.4. Internetové zdroje	61
10.5. Judikatura	62
10.6. Slovníky	62

Seznam použitých zkratk

OZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZP – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

ZMPS – zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů)

BGB – německý občanský zákoník

ZPO – německý občanský soudní řád

CC – francouzský občanský zákoník

BW – nizozemský občanský zákoník

Řím I. – nařízení EP a Rady (ES) č. 80/934 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

Řím II. – nařízení EP a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy

Brusel I. – nařízení EP a Rady (ES) č. 44/2001 o pravomoci a uznání a vykonatelnosti rozhodnutí ve věcech civilních a obchodních

SES – Smlouva o založení Evropského společenství

PETL či **Principy** – Principy Evropského deliktního práva

1. ÚVOD

Téma této diplomové práce Evropské deliktí právo naznačuje, že jejím těžištěm bude prostředí Evropské unie a tudíž kromě mezinárodního práva soukromého bude logicky pojednáno i o právu evropském. Obě zmíněné právní disciplíny, a zejména pak právo evropské, prochází neustálým dynamickým rozvojem, plynoucím z potřeb měnících se společenských vztahů a úsilí o jejich efektivnější regulaci. Tento fakt platí obzvláště v případě nejvýznamnějšího integračního celku Evropy – Evropské unie (dále jen „EU“), která drží se svého motta „Jednota v rozdílnosti“, postupuje rychlým tempem vstříc co nejvíce sladěným podmínkám fungování společného trhu. Součástí tohoto trhu, lépe řečeno jeho řídicí jednotkou, je právo, které z logiky věci a z funkcí, které právo plní, hraje v cestě za jednotou hlavní roli. Smysl existence jednotné Evropy byl od počátku jejího vzniku položen na velmi ambiciózních vizích, které se vzhledem k doposud dosaženému pokroku (např. vojenská bezpečnost, jednotná měna, odstranění cel a dalších překážek zahraničního obchodu) alespoň částečně podařily naplnit. Ukazuje se ale, že dospět k takovému stavu je velmi problematické. V oblasti vytváření jednotných právních pravidel je tato skutečnost kvůli značné diverzitě právních úprav jednotlivých členských států EU naprosto evidentní.

Součástí procesu sjednocování právních úprav evropských států je jedna z jejich významných oblastí – deliktí právo. Deliktí právo spadá svým charakterem do kategorie právní odpovědnosti, tedy jedné z významných forem realizace práva. Mají-li být právní vztahy v evropském prostoru regulovány jednotně aplikovanými právními pravidly, pak je dle mého názoru žádoucí, aby byl rovněž vytvořen jednotný systém odpovědnostních norem – tedy jednotné evropské deliktí právo.

Obsahem diplomové práce je nahlédnutí do současného stavu deliktího práva v členských státech EU (ostatní mimounijní evropské státy jako např. Rusko a další jsou ponechány mimo pozornost, přestože určený název diplomové práce sám o sobě rozsah zkoumání toliko na státy EU nezužuje), včetně základního přehledu úpravy deliktí odpovědnosti v českého soukromém právu. Dále diplomová práce obsahuje popis dosavadních pokusů, projektů a návrhů na hmotněprávní unifikaci deliktího

práva a současně i problémy, které myšlenku této unifikované úpravy provázejí. Důležitou pasáží je mimo jiné i náhled do kontinentálního i angloamerického právního systému.

Cílem diplomové práce je nalézt alespoň částečnou odpověď na otázku, která je i základní pracovní hypotézou, zda-li je vůbec myšlenka evropské harmonizované či dokonce unifikované úpravy deliktního práva realizovatelná v praxi. Jinými slovy, zda-li je možné, aby se v rozhodující míře našel právní i politický konsensus k tomu, aby v legislativním procesu EU byl akceptován a v praxi následně aplikován soubor jednotných právních norem upravující deliktní jednání subjektů na území EU.

K dosažení cílu diplomové práce má sloužit metoda analýzy hlavních prvků nejvýznamnějších projektů jakožto potencionálních vzorů pro budoucí možnou přijatou formu unifikace deliktního práva. Zejména půjde o analýzu Principů evropského deliktního práva (PETL), které jsou v oblasti deliktního práva doposud nejucelenějším pokusem. Představují východisko resp. vzor pro další unifikační snahy a za použití komparativní metody některých prvků z úprav deliktního práva nejvlivnějších evropských států mají nastínit nejlépe fungující společný standard. Kromě zmíněné analýzy bude nápomocen i rozbor současného stavu evropského deliktního práva a uvedení možností jeho dalšího rozvoje.

Diplomová práce je strukturována do 10 kapitol, přičemž vyjma kapitol 1,8,9,10, které jsou technického charakteru, je vlastní materii věnován prostor v dalších 6 kapitolách, přičemž za zcela fundamentální vzhledem k tématu lze považovat kapitolu 5 a 6. Pátá kapitola se zabývá obecnými poznatky o cestě k unifikované úpravě, dále instrumenty, metodami či úskalími spojenými s unifikačními záměry. Opomenout na tomto místě nešlo ani již fungující unifikovanou kolizní úpravu a možnou provázanost zamýšlené hmotněprávní unifikace deliktů s procesními předpisy. Šestá kapitola se již věnuje konkrétním unifikačním návrhům, především v podobě Principů evropského deliktního práva.

2. POJEM DELIKT

2.1. Definice deliktu

Problematika deliktů je v kontinentálním právu součástí závazkového práva, neboť delikt je jedním ze způsobů vzniku závazkového vztahu, jakožto relativního právního vztahu mezi konkrétními (*inter partes*) právními subjekty¹. S definicí, že: „Právní delikt (na rozdíl od neprávního deliktu, např. morálního nebo politického) představuje zaviněné porušení resp. nesplnění právní povinnosti“², se lze zcela určitě ztotožnit. Další podobná definice zase říká, že: „Právním deliktem se rozumí zaviněné porušení práva (právní povinnosti), jehož znaky jsou uvedeny v zákoně, resp. neplnění právní povinnosti“³. V právní teorii lze najít dvě základní klasifikační skupiny deliktů: „Trestné činy, přestupky a jiné správní delikty, disciplinární delikty, a druhou skupinou jsou delikty z porušení povinností ve vztazích upravených soukromoprávní metodou úpravy“⁴. Z toho lze vyvodit (a toto členění lze i výslovně najít ve většině učebnic o právní teorii), že nejobecněji lze dělit delikty na delikty veřejnoprávní a soukromoprávní. V této práci bude pojednáno toliko o deliktech soukromoprávních. Delikty soukromoprávní jsou vnitřně diferencovanou skupinou typů protiprávních jednání obsažených ve fundamentálních soukromoprávních kodifikacích typu občanský a obchodní zákoník, apod. Ovšem zcela jednoznačnou vyčerpávající definici soukromoprávního deliktu v žádném českém kodexu nenajdeme⁵. Jedna z nich např. říká, že: „Od deliktů veřejnoprávních se liší zejména způsobem ochrany objektu, který delikvent ohrožuje nebo vůči němuž působí škodlivě a tomu odpovídající povahou a způsobem realizace donucení“⁶.

V mnoha právních systémech států EU je deliktní právo oblast práva, ve kterém se rozhoduje o tom, zda-li ten, jenž utrpěl újmu, je oprávněn z tohoto titulu požadovat náhradu od jiné osoby, s kterou nemusí být v jiném spojení než právě díky dané

¹ Jak říká jedna výstižná, byť dnes již překonaná stará římskoprávní maxima vycházející z úst právníka jménem Gaius: „Omnis enim obligatio aut ex contractu aut ex delicto nascitur“ (Každá obligace vzniká buď z smlouvy nebo z deliktu). Dnes již známe další důvod vzniku obligace – kvazidelikt.

² BOGUSZAK, J. *Teorie práva*. Praha : Codex Bohemia. 1997. s. 147

³ HARVÁNEK, J. a kol. *Teorie práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 386

⁴ BOGUSZAK, J. *Teorie práva*. Praha : Codex Bohemia. 1997 s. 148

⁵ Ani ESD v Lucemburku pojem delikt dosud uspokojivě nedefinoval.

⁶ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2 rozšířené vydání. Dobrá voda : Aleš Čeněk. 2001. s 159

škodné události. Svým obsahem představuje deliktní právo významný pilíř (vedle smluvního práva) na kterém je závazkové právo založeno. Německý právník Ulrich Drobnig říká: „Smluvní právo je založeno na snaze získat či zvyšovat majetek prostřednictvím peněz, zboží a služeb, zatímco deliktní právo chrání osoby a zachovává jejich majetek. Obě oblasti práva by tak jedna bez druhé neměly smysl.“⁷

⁷ VON BAR, CH. DROBNIG, U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe – A Comparative Study*. Munich : Sellier. European Law Publishers. 2004. s. 26

3. PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU

Právní odpovědnost je jednou z forem realizace práva a jde o institut, který objektivní právo využívá k zareagování na chování subjektů práva, které je *contra legem*. „Dojde – li k porušení právní povinnosti (tzv. primární), nastupuje povinnost sekundární (sankční)“⁸. Jedná se o pasivní koncepci odpovědnosti (negativně retrospektivní přístup), kdy odpovědnost je chápána jako sankce za porušení primární povinnosti. Jinými slovy pokud dojde k protiprávnímu jednání, vzniká právní vztah odpovědnosti, jehož obsahem je odpovědnostní povinnost v podobě strpění následku protiprávního jednání. „Odpovědnostním následkem protiprávního jednání nemůže být samotný sekundární vztah, ale pouze jeho obsah, tj. právní povinnost, která vzniká v právní sféře narušitele práva (odpovědnostní právní povinnost)“⁹. Vzniká tu tedy vztah mezi tím, kdo nesplnil povinnost (delikventem) na jedné straně a subjektem, jemuž vznikla újma/škoda (poškozeným). Oprávnění z odpovědnostního vztahu tu vzniká tomu subjektu (FO či PO), komu bylo protiprávním jednáním porušeno resp. ohroženo právo. Uvedený odpovědnostní vztah má tedy podobu relativního závazkového vztahu neboli jinými slovy delikventovi vzniká povinnost jím způsobenou újmu či škodu odčinit, nahradit¹⁰, přičemž na druhé straně vzniká oprávnění subjektu, vůči němuž byla porušena primární právní povinnost, domáhat se splnění uvedené odpovědnostní povinnosti způsobem, který stanoví právní předpis. Nutné dodat, že kromě výše rozebrané pasivní koncepci odpovědnosti existuje i aktivní koncepce odpovědnosti (pozitivně perspektivní přístup), která naproti tomu vychází z toho, že odpovědnost jakožto sankce existuje již při vzniku primární povinnosti a je tedy vůči primární právní povinnosti imanentní.

3.1. Prvky porušení právní povinnosti – předpoklady právní odpovědnosti

⁸ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2 rozšířené vydání. Dobrá voda : Vydavatelství Aleš Čeněk. 2001. s 156

⁹ HANDLAR, J. *Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu*. Právník, 2004, č. 2, s. 176

¹⁰ Podobně je koncipována náhrada škody i např. v Německu, kde se vychází z kompenzačního principu (*Ausgleichsprinzip*). Více viz. MAGNUS, U. *Unification of Tort Law: Damages*. The Hague : Kluwer Law International, 2001.

Pokud se hovoří o prvcích odpovědnostního vztahu, pak se mají na mysli důvody vzniku odpovědnosti a tím pádem i rysy deliktu. Těmito prvky obecně jsou:

- a) protiprávnost (protiprávní úkon)
- b) vznik újmy či škody (následek protiprávnosti)
- c) příčinná souvislost (kauzální nexus)
- d) zavinění

„Prvky porušení právní povinnosti se rozumí stránky deliktu a jeho následku“¹¹.

O b l i g a t o r n í n á l e ž i t o s t i	F a k u l t a t i v n í n á l e ž i t o s t i
▪ protiprávnost (protiprávní úkon)	○ zavinění
▪ následek protiprávnosti	
▪ kauzální nexus	

Ad a) Protiprávnost (protiprávní úkon)¹²

Protiprávností se rozumí protiprávní úkon konkrétního subjektu, čili právní skutečnost závislá na volném lidském chování, které je ale objektivním právem reprobováno a se kterým právo spojuje negativní právní následky, jež nastupují nezávisle na vůli subjektu protiprávního úkonu. Protiprávním může být jak konání (komisivní delikt), tak i opomenutí (omisivní delikt). Protiprávnost je objektivní kategorií, spočívající v rozporu určitého chování s objektivním právem a tak protiprávní může být jak jednání zaviněné i nezaviněné, potažmo sem lze zařadit i

¹¹ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2 rozšířené vydání. Dobrá voda : Vydavatelství Aleš Čeněk. 2001. s 174

¹² V důležitém a přelomovém Rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.3. 2003, sp. zn. 29 Odo 379/2001 NS odkázal při definici protiprávního úkonu na českou právní teorii a soudní praxi s tím, že se jedná o úkon v rozporu s právem, resp. úkon, který zasahuje do subjektivních práv určité osoby. Přitom není rozhodné, zda vyplývá porušená právní povinnost ze smlouvy nebo zda se jedná o povinnost mimosmluvní (zákonou). Dále konstatuje, že právní teorie uvádí, že v případě porušení smluvní povinnosti může nastoupit odpovědnost vůči spolukontrahentovi, zatímco v případě porušení mimosmluvní povinnosti může nastoupit odpovědnost za škodu vůči komukoliv. Ovšem NS šel ještě dál a řekl, že je dán protiprávní úkon jako předpoklad odpovědnosti za škodu vůči osobě, která není a nebyla smluvní stranou dané smlouvy, i v případě porušení takové smlouvy jednou z jejích smluvních stran. Postačuje totiž, že příslušná osoba porušila povinnost ze smlouvy, kterou uzavřela s jinou osobou než s poškozeným, pokud povinnost, k jejímuž porušení došlo, měla dopad do právní sféry poškozeného. Na překážku tomu není ani to, že daná smlouva nebyla ve prospěch třetího (poškozeného). Právní názory na tento judikát nejsou pozitivní a hovoří se o naprosté obecnosti právního názoru NS a kolizi jeho hybridního smluvně-deliktního přístupu s obecnou prevenční povinností dle § 415 OZ. Více viz. SALAČ, J. *K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu*. Právní rozhledy, 2004, č. 18, s. 680-683

protiprávní stav, který zapříčinila nějaká přírodní katastrofa jakožto úkaz vyšší moci (*vis maior*). Nutno dodat, že někdy se sice úkon může jevit jako protiprávní, ale z důvodu existence nějaké okolnosti vylučující protiprávnost o protiprávnosti hovořit nelze (např. v případě svolení poškozeného či jednání v krajní nouzi).

Ad b) Následek protiprávnosti

Následkem deliktního jednání, jak je uvedeno výše, je zejména újma resp. škoda (škoda je však ve vztahu k pojmu újma užším pojmem) na hodnotách, které právo chrání – jde o právem chráněný zájem (objekt deliktu). Škodou (v českých soukromoprávních kodexech se legální definice nevyskytuje, proto zde nastupuje doktrína a judikatura) se rozumí buď majetková újma, která se dá objektivně vyjádřit penězi (např. český řidič automobilu způsobí škodu na jiném v zahraničí¹³), ale i imateriální újma v podobě veřejné pomluvy či urážky¹⁴, za kterou se zpravidla požaduje omluva v novinách). Za určitou formu újmy (nikoliv však škody neboť škoda, na rozdíl od dále popsané situace, předpokládá protiprávnost) lze považovat i situaci, kdy se jedna osoba obohatí na úkor jiného, např. někomu bylo plněno i poté co odpadl právní důvod k plnění (čili jde o bezdůvodné obohacení jakožto forma kvazideliktu – viz. dále). Pokud jde o české právo, tak základní soukromoprávní kodex – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“), rozlišuje škodu skutečnou (*damnum emergens*), čili zmenšení majetku poškozeného, a ušlý zisk (*lucrum cessans*), čili nerozmnožení majetku poškozeného, ke kterému by bez způsobené škody došlo (§ 442 odst. 1 OZ či § 379 zákona č. 543/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ObchZ“).

Ad c) Kauzální nexus

Čili příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a následkem – škodou, je další z nezbytných náležitostí odpovědnostního vztahu. Tato příčinná souvislost musí být bezpečně prokázána. Kauzální nexus je výsledkem teorie podmínky (*conditio sine qua non*), neboli není-li zjištěn vztah mezi vzniklou škodou a

¹³ Viz. Evropská úmluva o civilní odpovědnosti za škodu způsobenou motorovými vozidly.

¹⁴ Jde o poškození osobnostních práv ve smyslu § 11 OZ, či např. se jedná o tort of defamation v anglickém law of torts (viz. dále)

protiprávním (deliktním) jednáním, pak nemůže nastoupit odpovědnost. To však pouze tehdy pokud se pohybujeme v dimenzích „klasického deliktu“, neboť u kvazideliktu tato podmínka není.

Ad d) Zavinění

Zavinění, které bývá definováno jako: „Vnitřní psychický vztah škůdce k jeho vlastnímu protiprávnímu jednání a výsledku tohoto jednání“¹⁵ je, co se týče vzniku odpovědnosti za škodu deliktem způsobenou, toliko pravidelným předpokladem v případech kdy to zákon stanoví. OZ jakožto základní stavební kámen úpravy soukromoprávních vztahů, v § 420 odst. 1, který je generální klauzulí odpovědnosti za škodu, obsahuje myšlenku, že každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Úprava obecné odpovědnosti za škodu je tedy v OZ (§ 420 odst. 3) založena na subjektivním principu, kde se presumuje delikventovo zavinění¹⁶. Oproti obchodním právu, kde se uplatňuje princip objektivní (§ 373 a násl. ObchZ), je tady pro delikventa dána možnost exkulpace, kterou zcela jistě využije. Zavinění existuje ve dvou formách: úmysl (*dolus*) a nedbalost (*culpa*). Rozlišení obou forem má zásadní význam především co do rozsahu náhrady škody, kdy zejména v případě škody způsobené úmyslně (dolózně) nemůže delikvent dle dikce ustanovení § 450 OZ očekávat, že soud v rámci jeho moderačního práva, sníží rozsah náhrady škody.

3.2. Pojem mimosmluvní odpovědnosti

Mimosmluvní závazkové vztahy jsou takové vztahy, které nevznikají ze smluv (*ex contractu*), tzn., že mezi stranami neexistuje v době vzniku škody žádný smluvní vztah, ale vznikají z deliktu (*ex delicto*) a z jiných právních důvodů (*ex variis causarum figuris* – srov. § 489 in fine OZ), čili jde o porušení objektivního práva a o tzv. jiný právní důvod. Mimosmluvními závazkovými vztahy tedy rozumíme civilní delikty a kvazidelikty. V českém právním řádu tyto pojmy řadíme do pojmu „Deliktní právo“.

¹⁵ FIALA, J. a kol.. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Brno : Doplněk, 2002. s. 355

¹⁶ Jak řekl Lord Atkin v roce 1932 v případě *Donoghue v Stevenson* : „There can be no liability without fault“ – bez zavinění nemůže být odpovědnost. TURNER, CH. HODGE, S. *Unlocking Torts – Second Edition*. London : Hodder Arnold. 2007. s. 12

Dále např. v Německu „Deliktrecht“, ve Francii „Responsabilité civile délictuelle“, v Anglii „Law of Torts či Tort Law“.

Pojem mimosmluvní odpovědnosti lze dobře vyjádřit na příkladu - na institutu bezdůvodného obohacení, kdy se někdo na úkor jiného¹⁷ bezdůvodně obohatí, čili tento neoprávněný nabyvatel majetkového prospěchu jej získá způsobem, která není v souladu s právem, resp. neexistuje právní základ pro získání tohoto majetku. O bezdůvodném obohacení lze hovořit ve vícero situacích. Tak např. dlužník plní dluh bez právního důvodu, čímž poskytne dluh subjektu, který vůbec není jeho věřitelem a nesprávný věřitel se tímto způsobem obohatí na úkor pohledávky věřitele, která je v souladu s právem. Subjekt, který získal bezdůvodné obohacení¹⁸, následně musí dle § 458 odst. 1 OZ vydat vše, co nabyl bezdůvodným obohacením (čili jde o plnou naturální restituci), a to včetně užitek, pokud nejednal v dobré víře (*bona fides*). Přitom tento nesprávný bezdůvodně obohacený věřitel vůbec původně ani plnění od „mylně kontrahujícího“ dlužníka nechtěl, nepožadoval, resp. svou nedbalostí tuto situaci nezapříčinil, čili zde chyběl subjektivní prvek neboli zavinění - a v tomto tkví hlavní rozdíl mezi deliktem a kvazideliktem. Zmínit na tomto místě je potřeba další typy kvazideliktů - jednatelství bez příkazu (*negotiorum gestio*)¹⁹ a předsmuvní odpovědnost vyplývající z předsmuvního jednání (*culpa in contrahendo*)²⁰, což je ale

¹⁷ Návrh nového občanského zákoníku v § 560 odst. 1 či v § 2813 odst. 1 počítá s novým termínem „ochuzený“.

¹⁸ Takže dlužník bude tento subjekt žalovat na vydání bezdůvodného obohacení z toho titulu, že mu plnil v domnění, že je jeho dlužníkem = *condictio indebiti* (kondikce nedluhu).

¹⁹ Úpravu nalezneme v § 741-746 OZ. Jedná se o obstarání cizí záležitosti, aniž jednatel bez příkazu měl k tomuto jednání příkaz nebo byl jinak oprávněn. OZ dovoluje tento zásah do záležitosti jiného jen v případě hrozící škody, v ostatních případech musí tento jednatel bez příkazu osobu za kterou má jednat obeznamit a počkat na jeho souhlas. V kontinentálně-evropské právní tradici je tato situace chápána jako mimosmluvní (extrakontraktální) závazek, navzdory tomu, že jeho právní povaha dle OZ je smluvně-závazková.

²⁰ Institut *culpa in contrahendo* v českém právním řádu *expressis verbis* zakotven není. Koncept tohoto institutu byl vymyšlen německým právníkem Rudolfem von Iheringem, který se pokusil tvrdit, sledujíc římské právo, že odpovědnost může být založena na zaviněném chování, ke kterému došlo již před uzavřením smlouvy (proto *in contrahendo*). Několik německých zákonů brzy tento koncept zakotvilo. Např. § 307 BGB (odpovědnost za zaviněnou objektivní nemožnost plnění). Dále tento princip převzal řecký občanský zákoník v ustanovení článků 145, 335, a hlavně čl. 198 odst. 1, kde se nachází obecné ustanovení, že jedna z vyjednávajících smluvních stran, která způsobí újmu straně druhé zaviněným jednáním je povinna nahradit tuto újmu, kterou způsobila přestože ještě smlouva nebyla uzavřena. Rovněž tento princip převzal italský *Codice civile*, který v článku 1338 uvádí, že smluvní strana, který věděla nebo měla vědět o neplatnosti smlouvy a tuto skutečnost druhé straně nesdělila, je odpovědna za náhradu újmy, kterou tato strana utrpěla v dobré víře, že smlouva je platná. Podobně uvádí i portugalský občanský zákoník, že osoba uzavírající smlouvu s jinou osobou

institut o jehož zařazení do Římské úmluvy o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy („Řím II.“ – viz. dále) lze z hlediska jeho povahy spekulovat, neboť je docela možné si představit, že by tento institut mohl být zařazen i do Římské úmluvy o právu rozhodném pro závazky ze smluv („Řím I.“). Není totiž zcela jednoznačné, a v Evropě o tom nepanuje unisono názor, zda-li institut předšmluvní odpovědnosti spadá to oblasti smluvní či mimosmluvní odpovědnosti. Spíše smluvní pojetí se zastává hlavně v německém právu, které se skrze německé case law implementovalo do současného BGB v § 311 tak, že se *culpa in contrahendo* přirovnává ke smluvní odpovědnosti, a to na základě argumentu, že osoba vyjednávající s jinou osobou za účelem uzavření kontraktu v podstatě tímto jednáním zakládá specifický obligační vztah. Takže tento vztah znamená větší analogii k pravidlům smluvního než mimosmluvního práva. Tvůrci Římu II. se ale kloní k odpovědnosti mimosmluvní a proto institut *culpa in contrahendo* zařadili mezi kvazidelikty (čl. 12 Římu II.)

musí jednat dle pravidel dobré víry jak ve fázi přípravy tak ve fázi dokončování smlouvy, jinak je odpovědná za škodu, kterou svoji vinou způsobí druhé straně.

4. ODLIŠENÍ KONTINENTÁLNÍCH DELIKTŮ A BRITSKÝCH TORTS

4.1. Uvození problematiky, odlišení anglosaského a kontinentálního systému

V kontinentální Evropě, kde zvítězila idea svrchovanosti zákona (jde o exkluzivitu právního předpisu), jsou v drtivé většině právní řády jednotlivých států založeny na recipovaném právu římském, jehož nesporný vliv lze rozpoznat ještě v dnešních soukromoprávních kodifikacích. Římskoprávní úprava se tedy touto cestou dostala a ovlivnila i právo českých zemí. Například při pohledu do současného OZ, lze spatřit velké množství starých římskoprávních institutů, zejména co se týče dědického práva, věcných, ale i závazkových práv. Naproti tomu mimo kontinent - v Británii se právo vyvíjelo zcela izolovaně od vývoje práva v Evropě kontinentální, přičemž prochází neustále relativně kontinuálním vývojem, kdy prameny práva nejsou redukovány jen na právo psané. To rezultuje k závěru, že i v dnešních právních úpravách obou právních systémů lze najít velké rozdíly. Tyto rozdíly se nevyhnuly ani úpravě práva deliktního. V Evropě totiž funguje ten model, že systémy práva jednotlivých států jsou velmi strukturované na mnoho právních odvětví, jejichž problematika je předmětem úpravy konkrétních kodexů, kdy každý z nich upravuje jinak protiprávní jednání a následky s ním spojené. Máme tu tedy např. OZ, ObchZ, ZP atd. a každý z těchto kodexů relativně uceleně upravuje záležitosti spojené s protiprávním jednáním, vzešlých z konkrétních právních vztahů, jinými slovy delikty jsou upraveny ve vícero právních disciplínách. Odlišnost britského modelu spočívá zejména v tom, že všechna deliktní jednání, ke kterým dojde v rámci všech soukromoprávních odvětví, upravuje samostatná právní disciplína nazvaná law of torts či tort law. V anglosaském právu je oproti kontinentálnímu systému rovněž velký rozdíl v tom, že konkrétní deliktní jednání, tedy torty jsou popsány, resp. existuje jich široká škála a jedná se vlastně o specifické skutkové podstaty, podobně jako u našich trestných činů, ale pochopitelně povahu trestných činů nemají neboť nejde o vztah individuální subjekt versus stát, nýbrž jde o vztah mezi soukromými osobami. Ovšem ačkoliv jsou tort a trestný čin (crime) dvě odlišné oblasti, může se stát, že to samé jednání může být kvalifikováno zároveň jako tort i trestný čin.

Například zloděj se vloupáním do bytu dopouští trestného činu. Ovšem pokud v tomto bytě něco zničí či ukradne, tak se dopouští tortu a poškozený jej může žalovat o náhradu škody.

V anglickém právu jsou dvě hlavní skupiny – trestní a civilní. Pro účely této práce není třeba rozebírat trestní větev, ale toliko civilní. Civilní právo je velmi rozsáhlá materie, do které spadá smluvní právo (law of contracts), pojištění (insurance law), rodinné právo (marriage law and divorce law), ochrana spotřebitele (consumer protection law), pracovní právo (employment law), duševní vlastnictví (intellectual property law), správa majetku (trusts), pozemkové právo (real estate či land law) a samozřejmě hlavně právo tortů (law of torts).

4.2. Původ tortu

Law of torts či tort law, je část anglického common law²¹, která se vyvíjí postupně od normanských dob. V odborných anglických kruzích se vede spekulace zda-li je správný výraz „tort law“ či „law of torts“. Tort law (v českých podmínkách by se řeklo „deliktní právo“) vyjadřuje několik obecných společných pravidel významných pro všechny aspekty právní úpravy anglických torts. Naproti tomu Law of torts jde více do hloubky, do detailů a představuje tak zdůraznění, že u konkrétních skupin a typů torts existují specifické rysy na jedné straně a společné podobné rysy na straně druhé. „Spíše ale převažuje inklinace autorů k pojmenování law of torts, přičemž každý tort se řídí podobnými základními principy vycházející z tort law“²².

I přes fakt, že některé moderní torty byly vytvořeny zákonem (statute) stále platí obecné přesvědčení, že torty vychází z principů common law. Prapůvod tortů lze vystopovat v dobách 14. století, kdy mělo slovo „trespass“ (přečin, prohřešek) daleko širší význam než je mu dáván dnes. Původně představovalo „jakoukoliv přímou a násilnou újmu způsobenou osobě, na půdě či na majetku“. Trespass byl jednou ze středověkých forem žalob, tou druhou byl tzv. „case“, což byl pojem kterým bylo myšlena „újma jakožto následek porušení práva, aniž by tato měla neoprávněnou či přímou povahu“.

²¹ Common law jakožt hlavní zdroj práva ve Velké Británii se uplatňuje i v Irsku, Severním Irsku i Walesu. Ve Skotsku se naproti tomu uplatňuje mix common law a kontinentálního systému.

²² TURNER, CH. HODGE, S. *Unlocking Torts – Second Edition*. London : Hodder Arnold. 2007. s. 2

Rozdíl (v minulosti hrál zmiňovaný rozdíl rozhodující význam neboť použitím špatné formy žaloby mohl žalobce zůstat bez jakékoliv náhrady) lze vypožorovat i dnešním právem tortů. Torty, které jsou samy o sobě žalovatelné, např. tj. bez prokazování škody, jako jsou např. trespass to land (neoprávněný vstup na cizí pozemek, tedy bez povolení vlastníka) či trespass to person (bezpráví proti osobám) původně vychází ze staré formy trespassu, zatímco ty typy tortů vyžadující prokázání škody, jako např. tort of negligence and nuisance (nedbalostní porušení práva, resp. zasahování do práv), obecně pocházejí z case – tedy rozhodovací praxe soudů (proto říkáme anglickému právnímu systému case law – neboť hlavní roli hrají soudní precedenty). Na tomto místě dlužno zdůraznit, že cases mají v law of torts obrovský význam, protože pokud žalobce (claimant, plaintiff) v důsledku tortu podá žalobu a bude jí chtít vyhrát, tak tato musí naplnit formální znaky skutkové podstaty některého z existujících tortů nebo se musí najít vztah k případu již v minulosti rozhodnutému – case²³.

4.3. Definice, skladba a funkce tortu

Definovat tort je nesnadná úloha (pokud je to nesnadná úloha pro anglického právníka tak a fortiori to je nesnadné pro toho českého). Existuje definice anglického právníka Winfielda, která říká: „Odpovědnost za tort (tortious liability) vychází z porušení právní povinnosti primárně stanovené právem, přičemž tato povinnost směřuje obecně k osobám a její porušení je napravitelné žalobou na náhradu celkové škody určené soudem“²⁴. Z této definice lze vyabstrahovat tyto tři významné prvky:

²³ Příklad rozhodnutí – case – ve věci Letang v Cooper z roku 1965 – Žalobkyně se rozhodla opalovat na travnaté ploše, která zároveň sloužila jako parkoviště. A jelikož žalovaný, který přijížděl, ji neviděl ležet na zemi, tak ji přejel autem obě nohy. Problém žalobkyně ovšem činila lhůta pro podání žaloby, protože nestihla včas podat žalobu pro nedbalostní porušení jejích práv, u které je objektivní lhůta pro podání 3 roky. Pokud by byla schopna využít trespass, pak by žaloba mohla uspět, neb zde byl časový limit 6 let. Prokázalo se, že se mají aplikovat stará pravidla, neboť její zranění bylo způsobeno přímo a neoprávněně. Odvolací soud zastával názor, že stará pravidla se již neaplikují. Úmyslné zranění dává možnost žalovat z titulu způsobeného tort of trespass, ale neúmyslné zranění, jako v tomto případě, dává možnost žalovat toliko z titulu nedbalostního protiprávního jednání – tort of negligence. Proto byla žalobkyně neúspěšná.

²⁴ Originálně tato definice zní: „Tortious liability arises from the breach of a duty primarily fixed by law, this duty is towards persons generally and its breach is redressible by an action for unliquidated damages“. Blíže viz. TURNER, CH. HODGE, S. *Unlocking Torts – Second Edition*. London : Hodder Arnold. 2007. s. 3

- ❖ Povinnost stanovená právem – což nutně neznamená, i když obvykle ano, že by tato povinnost musela být stanovena zákonem, ale může jít i povinnost, kterou již v minulosti konstatovaly soudy.
- ❖ Povinnost musí mít obecný charakter – neboť jednotlivé torty se vyvinuly proto, aby obecná povinnost zavazovala jakoukoli osobu, vůči které lze na základě tortu vznést žalobu.
- ❖ Porušení povinnosti musí dávat žalobci nárok k požadování celkové náhrady škody²⁵.

Pravda je, že zmíněná povinnost se u jednotlivých tortů liší. Např. u namítání nedbalostního jednání, je danou povinností vykonávat rozumnou (tj. odůvodněnou a přiměřenou) péči, zatímco např. v případě bezprávní proti osobě je povinností zdržet se neoprávněného zasahování do fyzické integrity dané osoby. Logicky tedy povaha povinnosti koresponduje s právem (tedy law of torts) chráněným zájmem či hodnotou (osobní bezpečnost, majetek, pověst, ekonomické zájmy – personal security, property, reputation, economic interests).

Tort se skládá ze 3 základních elementů – protiprávní jednání, újma (na chráněném zájmu) a příslušný vztah mezi protiprávním jednáním delikventa a újmou způsobenou poškozenému (tedy kauzální nexus). Způsobit někomu újmu znamená ohrozit či porušit jeho zákonný zájem. Právo nerozeznává veškeré druhy újmy jakožto základu existence deliktu. Pokud bude někdo poražen ve sportovním klání, tak se může cítit poškozen, ovšem bez ohledu na to, zda-li svojí či cizí vinou, nelze v těchto případech hovořit o tortu. Proto také nelze požadovat jakoukoliv náhradu např. pokud bude příslušná osoba namítat pošramocené ego v důsledku prohry. Důležitou ideou law of torts je to, že: „Odpovědnost je založena ani ne tak na tom, že osoba jedná protiprávně, ale na tom, že páchá protiprávnost“²⁶. Lze jednat protiprávně, aniž by se jednalo o tort. To znamená, že nestačí pouhý fakt, že se

²⁵ Jedna z definic náhrady škody z Anglie zní takto: „Náhrada škody je peněžní suma, která se poskytuje té straně, která byla zraněna či utrpěla nějakou újmu, ke které by bez protiprávního jednání té strany, po které je tato náhrada požadována, nedošlo“. Více viz. RODGERS H. in MAGNUS, U. *Unification of Tort Law: Damages*. The Hague : Kluwer Law International. 2001. s. 53

²⁶ <http://plato.stanford.edu/entries/tort-theories/>

delikvent dopustil protiprávního jednání a poškozenému následkem toho vznikla újma. Odpovědnost žalovaného vůči poškozenému a vůči jeho požadavku náhrady této újmy žalovaným, závisí na tom, zda-li žalovaný porušil povinnost péče ve vztahu k poškozenému (duty of care²⁷). „Typicky tak jak pouhá újma bez protiprávního jednání není tortem, tak protiprávní jednání bez újmy není tortem“²⁸. Předpokládejme, že každý motorista má povinnost vykonávat přiměřenou péči při řízení svého vozidla a že příslušný příjemce této povinnosti musí zahrnout veškeré chodce a další řidiče, kteří riskují, že při řízení nějakým způsobem selžou, přestože řídili dle pravidel. No a teď si představme dva nebezpečné řidiče, u kterých předpokládáme, že poruší své povinnosti na silnici, ale jen jeden nich způsobí škodu na zdraví zatímco druhý nezraní nikoho. Hypoteticky oba porušili své povinnosti vůči osobám, které vystavili v nebezpečí a tím pádem se oba dopustili protiprávního jednání. Avšak pouze jeden řidič zraní jinou osobu jakožto výsledek jeho protiprávního jednání, a proto pouze on bude vystaven deliktní odpovědnosti. Takže torty vyžadují jak protiprávní jednání, tak ve většině případů i existenci újmy. Významnou otázkou je jak jsou výše uvedené elementy reprezentovány v kontextu pravidel objektivní a subjektivní odpovědnosti. Pokud jde o tradiční pohled, tak rozdíl mezi odpovědností subjektivní a objektivní je ten, že při objektivní odpovědnosti může být žalovaný odpovědný i když se nedopustil žádného protiprávního jednání. Společné chápání objektivní odpovědnosti představuje myšlenku, že jde o odpovědnost i bez protiprávního jednání zatímco subjektivní odpovědnost (za zavinění) je odpovědnost založená na protiprávním jednání delikventa. Jenže tento tradiční - konvenční náhled pak vypadá nekompatibilně s tím, že předpokladem každého tortu je protiprávní jednání. Je však rozdíl mezi

²⁷ Povinnost péče ale nutno posuzovat o ohledem na okolnosti případu a hlavně kauzalitu. Např. v Anglii projednávané věci *Bourhill v Young* jel žalovaný motocyklista příliš rychle a srazil se s autem zrovna když poblíž místa nehody nastupovala do tramvaje těhotná žena. Ta v důsledku uslyšení nárazu utrpěla nervový šok a o měsíc později se její dítě narodilo mrtvé. Sněmovna lordů ovšem nepovažovala újmu za předvídatelnou a případ uzavřela s tím, že motocyklista vůči ženě neporušil povinnost péče a nešlo tak o tort of negligence. S podobným závěrem bylo judikováno i v americkém sporu *Palsgraf v Long Island Railway Co.* Pro srovnání lze uvést případ z Německa, který rozhodoval velký senát Spolkového soudního dvora ve věcech občanskoprávních (*Bundesgerichtshof in Zivilsachen - BGHZ*) v případě *OLB Nürnberg* z roku 1998, kdy 15 letý chlapec a 12 letá dívka viděli jak pachatel zavraždil jejich matku. Každé z dětí pak dostalo jako bolestné (kompenzace za emocionální šok) 10 tisíc marek.

²⁸ <http://plato.stanford.edu/entries/tort-theories/>

porušením práva a proviněním a mezi spácháním protiprávního činu a protiprávním jednáním. Jednat protiprávně znamená jednat bez ospravedlnění, oprávnění či omluvy. Spáchat protiprávní čin představuje porušení povinnosti a zasahuje do práv jiné osoby. Někdo může porušit povinnost i když má k tomu dobrý, ospravedlnitelný důvod či ji poruší z omluvitelných příčin. Jinými slovy práva jiné osoby mohou být zasaženy nevinně (omluvitelně) na jedné straně, či protiprávně (neomluvitelně) na straně druhé.

Ve smyslu výše uvedeného lze na závěr této subkapitoly uvést tyto hlavní funkce tortu:

- 1) reparační, kompenzační funkce (compensation) = zajistit, aby žalovaný odškodnil osobu jehož práva byla protiprávním jednáním dotčena
- 2) preventivní funkce (deterrence) = zabránit, resp. odradit osoby od jednání, které je způsobilé narušit práva druhých.

5. EVROPSKÁ UNIFIKOVANÁ ÚPRAVA DELIKTŮ

5.1. Cesta k harmonizaci a unifikaci obecně

Nastartováním procesu integrace evropských států do nadstátního tělesa EU, převzaly členské státy závazek nejen sblížovat podmínky fungování jednotlivých složek trhů, ale také s tím související závazek k sblížování jednotlivých právních řádů. Na úrovni kolizní tato cesta již úspěšně probíhá (viz. dále). Ovšem na úrovni hmotněprávní, která je podstatnější (neboť hmotná úprava představuje bezprostřední možnost aplikace práv a povinností subjektů), je tato cesta, tedy cesta harmonizace a především unifikace, komplikovanější, přestože je jasné, že většina problémů vyplývajících k rozdílných úprav v jednotlivých státech, by mohla být vytvořením unifikované úpravy eliminována. Otázkou ale zůstává jakou formu by tato unifikace měla. Na úrovni kolizních norem to je zejména zaprvé forma mezinárodní mnohostranné úmluvy, která je vypracovaná odbornou mezinárodní organizací či zadruhé forma vzorových zákonů, které slouží jako jakési šablony pro národní parlamenty. Zatřetí, a to v neposlední řadě, nutno zmínit dnes možná až hypertroficky využívanou formu nařízení, směrnic či rozhodnutí ESD. Všechny tyto tři formy unifikace vychází ze státu. Kromě toho ale existují snahy neoficiální, mimostátní, snahy akademické, spojující dohromady evropské právní veličiny, jako je např., pro účely této diplomové práce nejpodstatnější, Evropská skupina deliktního práva. Dále např. Landoova skupina, Skupina pro evropský občanský zákoník atd., (tyto skupiny budou dále podrobně rozebrány).

Po dlouhou dobu je smluvní právo primárním cílem zaměření komparativních výzkumů a proto první úspěšné pokusy o sjednocení evropského soukromého práva byly právě na poli smluvního práva (contract law). Lze však říci, že posledních deset let se výhradní zaměření na smluvní právo trochu hnulo i jiným směrem, a to i směrem k deliktům, které se také staly jednou z hlavních oblastí intenzivního komparativního výzkumu a tak je deliktní právo často zařazováno do současných učebnic evropského závazkového práva. Někteří autoři se pokusili formulovat principy společného evropského deliktního práva na základě sekundárního

evropského práva a rozhodnutí Evropského soudního dvora a dvou pracovních skupin připravujících principy mimosmluvní odpovědnosti, které využívají přístup analogický tomu, který zastává Landova komise evropského smluvního práva. Všechny tyto skupiny se snaží zformulovat aktuální moderní chápání evropského deliktního práva.

Proč by Evropa měla harmonizovat resp. unifikovat pravidla deliktní odpovědnost v jednotlivých státech. Důvody tu jsou. Zaprvé volný pohyb osob a služeb vyžaduje určitou jednotu. Jednotná úprava deliktního jednání by představovala velkou výhodu pro subjekty cestující uvnitř Evropy, pro jejich právní jistotu pokud jde o způsob řešení deliktního jednání, kterého by se dopustily. Další oblastí, kde by jednotná úprava prospěla, by byla např. podnikatelská sféra, konkrétně v oblasti odpovědnosti za vady výrobků. Pokud výrobce čelí extrémně vysoké odpovědnosti v jednom členském státě a jiný výrobce v jiném státě nikoliv, pak to může vést k narušení a deformaci evropské hospodářské soutěže. A také kvůli nízké úrovni ochrany může být spotřebitel odrazen od koupi v daném členském státě. Výhody jednotné úpravy deliktního práva by se nesporně projeví i v soudním rozhodování.

5.1.1. Problémy dosažení unifikované úpravy

Jednotná úprava skýtá mnoho obtíží, zejména právně-technického charakteru, spočívající v rozdílné struktuře odlišných systémů deliktů. Např. francouzský Code civil obsahuje jen několik málo článků zabývajících se deliktním právem, a naopak německý das Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“)²⁹ je velmi propracovaný. O anglickém common law a jeho law of torts ani nemluvě. Kromě právně-technických problémů (např. systém práva, sociální systém, pojistný systém, ekonomika jako celek atd.) jsou jakékoli pokusy o harmonizaci či unifikaci závislé i na politických okolnostech. Jsou názory pro i proti. Velkým zastáncem vytvoření společných obecných principů evropského systému deliktního práva, pokud jde oblast mimosmluvní civilní odpovědnosti, je Ulrich Magnus z Německa. Jeho protipólem je

²⁹ Konkrétně § 823 až § 853 BGB – viz. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/

např. T. Hartlier z Nizozemska, který považuje harmonizaci deliktního práva v tomto stadiu za nežádoucí.

Dalším problémem k dosažení jednotné úpravy spočívá ve struktuře jednotlivých systému mimosmluvní odpovědnosti pokud jde o dva fundamentální problémy deliktního práva. První se týká problému chráněných zájmů³⁰, druhý odpovědnostního vztahu za protiprávní jednání ve vztahu k objektivní a subjektivní odpovědnosti. Problémem je, že každý stát zastává jinou koncepci odpovědnosti, a to jak objektivní tak subjektivní a tudíž není snadné vytvořit model, na kterém by se všichni shodli. Například dopravní nehody jsou v Německu a Francii v režimu objektivní odpovědnosti, v Anglii zase v režimu starých pravidel postihu za nedbalost (tort of negligence), tedy odpovědnost subjektivní.

Harmonizace (potažmo silnější pojem unifikace) evropského deliktního práva znamená slučování rozdílných právních tradic do jednoho systému. Otázkou zůstává zda-li může být tento pokus ku prospěchu. Skeptikové jsou silně svázaní k jejich vlastním právním systémům, které touto harmonizací považují za ohrožené. Je obava o to, že příslušná právní tradice bude převálcována většinovými systémy, které při procesu harmonizace dominují (např. francouzský, anglický či německý model). Nejradikálnějším kritikem je Pierre Legrand. Jeho manifest nazvaný „Proti evropskému občanskému zákoníku“ spočívá na předpokladu, že: „Mezi kontinentálním právním systémem a systémem common law je hluboká kulturní propast“³¹. Právníci vychovávaní v kontinentálních právních tradicích inklinují k autoritativním, závazným právním textům jako jsou zákony, které se snaží analyzovat a organizovat vědeckým způsobem, přestože se málo zabývají fakty příslušné kauzy, byť významnými. Právník v systému common law je opačným typem, budujícím právo na základě příslušných případů (cases), jehož fakta berou

³⁰ Otázka chráněných zájmů je problematičtější z toho důvodu, že v každém právním řádu jednotlivých evropských států je okruh těchto zájmů odlišný resp. jejich okruh různě široký. Německý BGB např. v § 823 odst. 1 obsahuje několik chráněných zájmů, resp. práv – život, lidské tělo, zdraví, svoboda, majetek a další práva. Pro srovnání, český OZ v § 1 odst. 1 zase vymezuje demonstrativně ochranu osobnosti a nedotknutelnost vlastnictví. Je samozřejmě nesmyslné, aby takový kodex obsahoval taxativní výčet chráněných zájmů, resp. práv, neboť snaha o taxativní výčet může vést k opomenutí některého významného zájmu.

³¹ KOZIOL, H. STEININGER, B. *European Tort Law 2005 – Tort and Insurance Law Yearbook*. Wien. New York : Springer, 2006. s. 356

v široký potaz, přičemž spoléhají na zkušenost a tradici spíše než na právní koncepty a vědu. Na základě těchto pozorování Legrand dospěl k závěru, že: „Multiprávní charakter Evropy je nemožné překonat. Právní pravidla a instituty, která vzešla z jednoho právního systému nemohou být vypůjčeny či transplantovány do jiné jurisdikce“³². Dle jeho názoru, jsou harmonizační pokusy vytvořeny obavami, například obavou právníků vychovaných v kontinentálně-právní tradici, že common law je pro ně neznámý. Přestože se Legrandovi dostalo jen málo pochopení, jeho postoj by se neměl podceňovat. Zdá se, že ve většině členských států Evropské unie je velká a silná skupina právníků, kteří se silně ztotožňují jen se svým domovským právním řádem a proto se prudce brání pokusům o sepětí tohoto právního systému se systémy ostatních evropských národů. Nejvýznamnějším příkladem je určitě věhlasný francouzský právník Lequette, který ve svém článku publikovaném v roce 2002 byl prvním kdo otevřeně odsuzoval současnou cestu harmonizace, zbavenou jakékoli politické legitimace, schopnou zničit velkou tradici francouzského občanského zákoníku (Code civil). Ironicky, jeho hlavním argumentem není to, že anglické právo je ostatním právním řádům příliš vzdáleno a že si zaslouží rozdílnou ochranu, ale že Code civil je natolik specifický a odlišitelný ve srovnání k jeho sesterským kodifikacím, že je jednoduše nemožné jej harmonizovat, aniž by byl zničen duch francouzské právní kultury. Tento autor zašel dokonce tak daleko, že podotkl, že tento projekt byl zvráceným německým plánem o oživení Svaté říše římské, v úmyslu dostat evropské národy pod německou kontrolu. Navzdory všem hrůzám způsobeným ve jménu Německa během první poloviny 20. století nutno říci, že tato teorie zcela postrádá oporu v současné realitě. Prostou pravdou se zdá být, že jakmile dojde ke spojení soukromých práv v Evropě do společného občanského zákoníku, tak každý národní právní systém ztratí některé dlouho pěstované tradiční instituty a zásady. Nabízí se tedy otázka, zda-li národní právní systémy se všemi svými specifiky nyní koexistující v evropském regionu nejsou vůči sobě natolik vzdálené, aby mohly být harmonizovány či unifikovány.

³² KOZIOL, H. STEININGER, B. *European Tort Law 2005 – Tort and Insurance Law Yearbook*. Wien. New York : Springer, 2006. s. 357

S harmonizací či unifikací jsou spojeny kromě ryze právních i potíže politické. Významný nizozemský právník Jaap Spier při představování Principů evropského deliktního práva sám přiznal: „Je zřejmé, že evropské deliktní právo nemůže být sestaveno toliko skupinou akademiků...Společně můžeme prohlásit, že všichni nebo aspoň většina z nás to považuje za nejlepší. Avšak, pokud má být evropské deliktní právo založeno na soustavě závazných pravidel, pak musí být rozhodnutí o nich učiněno na politické úrovni“³³.

5.1.2. Metoda a hloubka harmonizace resp. unifikace

Termín harmonizace může naznačovat, že cílem je pouze shrnout již existující prvky systémů deliktního práva, aby se identifikovaly pravidla a principy, na kterých jsou tyto jednotlivé právní systémy postaveny. Avšak takový pokus by byl především bezvýznamný. Navzdory mnoha podobnostem mezi některými evropskými systémy deliktního práva, by bylo nerealistické najít všude identické řešení. Pokud by tomu tak bylo, pak by byla celá tato iniciativa sporná a takřka bezvýznamná, neboť identická pravidla přece nepotřebují harmonizaci a unifikaci. Popravdě, mezi deliktními režimy členských států je vskutku mnoho rozdílností. Je nutné tedy najít řešení jak se s nimi vypořádat. Teoreticky se dá hovořit o dvou možnostech řešení. Jednou metodou by bylo najít největší společný standard, tzn. zjistit ty pravidla a principy, které existují v každém zkoumaném právním systému. Tato pravidla by poté byla kompilována, tedy shrnuta a upravena do základního rámce. Jenže jak postupovat v obyčejné kauze nebo jak regulovat určitý právní vztah, když mezi zkoumanými právními systémy není shoda? Nejspíše by se musela vybrat ta varianta řešení, pro kterou by zvedl ruku nejvyšší počet osob. Nejlepším řešením by byl tzv. normativní přístup k harmonizaci, kdy by se po poradě všech států, kterých by se měla jednotná úprava týkat, zvolilo to právo, které by daný problém vyřešilo nejlepším způsobem. Například přístup Evropské skupiny deliktního práva (viz. dále) přijal právě toto druhé řešení – normativní model harmonizace. Jaap Spier uvedl toto vysvětlení: „V našich snahách není prosazovat pouze společný základ.

³³ KOZIOL, H. STEININGER, B. *European Tort Law 2005 – Tort and Insurance Law Yearbook*. Wien. New York : Springer, 2006. s. 489

V každém případě si pokládáme otázku, zda-li by takový společný základ byl tím nejlepším řešením pro Evropu. Pokud bychom dospěli k negativnímu závěru, pak bychom se pokoušeli najít řešení jiné.³⁴ Principy evropského deliktního práva (viz. dále v kapitole 6.3.) jsou plné ustanovení, které jdou o dost dál než je společný standard. V mnoha případech jdou i dále než kterýkoli ze zkoumaných právních systémů, přičemž nehledají kompromis, ale pokrok. Čili v tomto případě dochází aktivistickým postupem k tvorbě nových institutů. Ukázkovým příkladem je ustanovení článků 5:101 PETL o generální klauzuli za odpovědnost bez zavinění, který zavádí odpovědnost bez zavinění osobám, které vykonávají abnormálně nebezpečnou činnost. Tento návrh je pozoruhodný z toho důvodu, že odpovědnost bez zavinění (tedy odpovědnost objektivní) byla prakticky zrušena v anglickém common law a raději byla vyhrazena pro parlamentní činy, které charakterizují také německé právo. Specifická odpovědnost, konkrétně odpovědnost podniku, upravena v čl. 4:102 PETL, je v soudních síních všech členských států prakticky neznámá. Co se dále objevilo je odklon od generálního trendu stále se rozšiřujícího principu společné a dílčí solidární odpovědnosti směrem k částečné proporcionalní odpovědnosti. Pokud dojde k vyhodnocení normativního přístupu k harmonizaci, tak nutno říci, že výběr tohoto přístupu naznačuje, že hlavním cílem projektu není zobrazit a zachovat status quo ve smyslu poskytnutí přesného obrázku společného základu evropského deliktního práva a počtu osob, které za ním stojí. Ale hlavní myšlenkou bylo začít na základě již existujících systémů deliktního práva a současného stavu odborného zkoumání pracovat na vylepšení tohoto stavu a pohnout s deliktním právem tím správným směrem.

5.1.3. Instrumenty harmonizace a unifikace

V předchozí kapitole byly naznačeny možnosti jakým způsobem postupovat při tvorbě společných pravidel. Na tuto problematiku je vhodně navázat v této kapitole pojednáním o potenciálních typech formálních pramenů práva, do kterých by mohla být unifikovaná úprava deliktů vtělena.

³⁴ SPIER, J. *Unification of Tort Law. Causation*. The Hague : Kluwer Law International, 2000. s. 247

Zatímco anglické common law vstúpilo právní jednotu v rámci své sféry působnosti, její kontinentální jmenovec *ius commune* (obecné právo), tohoto cíle ani nedosáhl ani o to neusiloval. Již od úplného počátku common law propagovalo *ratione imperii*, zatímco římským právem ovlivněné kontinentální právo pouze *imperio rationis*. Avšak proto bylo možno poskytnout společný základní rámec pro všechny systémy občanského práva až do počátku 19. století, kdy se tyto systémy nakonec izolovaly. Od té doby přestala být latina *lingua franca* akademického světa a první snahy o kodifikaci, hnány představou společného evropského právního systému, byly více méně zničeny přívalovou vlnou nacionalismu. Rozpory mezi třemi hlavními právními systémy – anglickým common law, skandinávským a kontinentálním právním systémem se stále prohlubovaly. Jenže se stalo zřejmé, že by bylo nesmyslné studovat a kultivovat právo, obzvláště soukromé právo, pouze na národní úrovni. Jak se blížil konec 19. století, tak se nálada postupně měnila. Po přelomu století nebyl žádný kodex navržen bez důkladné komparativní analýzy, i když ne nutně s úmyslem o dosažení unifikace. Například autoři španělského občanského zákoníku Código civil, probírali detailně na přelomu století dobové belgické návrhy zákonů. Avšak jejich němečtí kolegové byli obecně ochotni řídit se toliko ostatními německy mluvícími zeměmi. Což však neznamená, že by podrobně nestudovali francouzské právo. Ale oni byli příliš silně ovlivněni duchem času (Zeitgeist), neboť komparativní diskuze často vedly k ustanovením, které byly zcela protichůdné ve vztahu k francouzskému právu. Německé deliktivní právo, stejně jako ostatní části německého občanského zákoníku, lze proto v jistém smyslu považovat za „Anti-občanský zákoník“. Následky jsou stále patrné. Z tohoto důvodu je usmíření francouzského a německého práva, spíše než začlenění common law, největším problémem pro aproximaci (sbližování) právních řádů uvnitř Evropy. Naštěstí ale tyto značné tlaky v 19. století vymizely. Na konci 20. let 19. století Itálie s Francií navrhla společné závazkové právo, přičemž podstatná část z tohoto návrhu byla později inkorporována do italského občanského zákoníku Codice Civile v roce 1942³⁵. Společně s řeckým a portugalským občanským zákoníkem a nizozemským

³⁵ Tvůrci tohoto návrhu byli Henri Capitant, Ambrosie Colin, Georges Jipery a Jacques Bouteron za Francii, a Alfredo Ascoli, Roberto de Ruggeiro a Antonio Azara za Itálii.

BW³⁶, představuje italský Codice Civile most kompromisu mezi německým a francouzským deliktním právem. S rostoucí poptávkou po aproximaci právních řádů v Evropské unii, si tyto kodexy zaslouží větší pozornost než se jim v současnosti dostává. Přesto jde ale o humorný znak jejich nadměrné sebejistoty v tom, že italští právníci doporučili celý jejich Codice civile prakticky jako vzor pro Evropský občanský zákoník!³⁷

Ve 20. století se názorové klima rozhoupalo ve prospěch obnovené internacionalizace soukromého práva, se speciálním důrazem na Evropu. To lze demonstrovat neustále rostoucí ochotou brát v úvahu zahraniční úspěchy při návrzích nových právních předpisů. Navíc začalo docházet v mnoha oblastech soukromého práva k aproximaci. Avšak deliktní právo poprvé vstoupilo na scénu až nějaký čas po ukončení 2. světové války. A i tehdy byly první kroky v této oblasti poměrně pokusné a navíc se jejich autoři přikláněli spíše k pouhému přiblížení právních řádů, než aby tíhly k daleko vyššímu cíli, tedy unifikaci. Evropské národy se totiž s velkým odporem vzdávají svého vlastního deliktního práva. Pro mnohé jsou totiž vazby na veřejný pořádek (ordre public) stále příliš silné. Dokonce i při společném pokusu skandinávských zemí v 60. a 70. letech 20. století bylo dosaženo pouze aproximace, tedy pouhého přiblížení jejich právních řádů v oblasti deliktů a nedošlo k přijetí identického textu ve všech těchto zemích. Takže jednotnou právní úpravou – opravdovou regionální unifikací deliktního práva v západní Evropě zůstávají pouze právní řády zemí Beneluxu.

Smlouvy mezi státy jsou bezesporu klasickými nástroji právní unifikace. Členské státy až doposud využívaly těchto smluv k ochraně průmyslového vlastnictví a v mezinárodním soukromém a procesním právu jakožto nástroj k unifikaci pravidel specifických pro samotnou EU. Doposud se jim ale nepodařilo odsouhlasit společnou ratifikační politiku pro smlouvy s třetími státy (nečlenskými státy EU). Pokud budou členské státy EU pokračovat v uzavírání unifikačních smluv individuálně s třetími zeměmi, tak to povede k problémům, které budou EU bránit v rozvoji. I tam kde již je harmonizovaná úprava nebo brzy bude přijata, aproximace dosažena směrnicí

³⁶ Burgerlijk Wetboek – nizozemský občanský zákoník.

³⁷ Tento sebevědomý postoj zaujal italský právník G. Gandolfi, ale neměl vůbec šanci na úspěch, neb práce Landoovy skupiny na již byla téměř dokončena.

může být podkopána pokud vůči některým členským státům EU se bude aplikovat vyšší standardy odpovědnosti než vůči ostatním státům, které signovaly tutéž smlouvu. Na druhé straně, pokud EU jednomyslně uzavře takové smlouvy, pak taková směrnice se stane nadbytečnou. V oblasti odpovědnosti v životním prostředí se tento problém již vyskytnul³⁸.

Svou povahou, unifikace práva může být dosaženo pouze legislativními prostředky. Takže jí lze dosáhnout např. smlouvou či v nařízení v rámci EU. Na druhé straně, pokud jde o harmonizaci právních řádů, tak přichází v úvahu hlavně směrnice (čl. 249 odst. 3 SES). Směrnice představují určitý evropský společný rámec, vzor pro právní řády, který musí být implementován do právních řádů národními zákonodárci. Pokud stát odmítne tuto směrnici implementovat či je s implementací příliš v prodlení, tak to může vést v odpovědnost státu (čl. 226-228 SES)³⁹. Avšak směrnice mezi dva soukromoprávní subjekty nevnáší práva ani povinnosti. Proto např. odpovědnost za výrobek ve Španělsku zůstala výlučně řízena španělským právem i po letech, kdy byla vydána směrnice o odpovědnosti za výrobek a i po lhůtě, která vypršela k její implementaci do národního práva. Jelikož smyslem směrnice je pouze poskytnout národním právům základní rámec nebo lépe řečeno cíl, kterého mají dosáhnout, přičemž volba prostředků k dosažení tohoto cíle záleží na nich. To je také důvod proč pak státy obvykle detailům nevěnují takovou pozornost. To znamená, že směrnice není pro unifikaci deliktního práva vhodným instrumentem. Dalším důvodem nevhodnosti směrnice spočívá v tom, že není dochováno mnoho soudních rozhodnutí, kdy by tyto spoléhaly výlučně na konkrétní ustanovení z evropské směrnice. Evropské soudy stále spoléhají pokud možno na

³⁸ Např. Evropská úmluva o civilní odpovědnosti za škodu způsobenou pro životní prostředí škodlivými činnostmi (Luganská úmluva) ve vztahu k návrhu směrnice Rady EU o civilní odpovědnosti za škodu způsobenou odpadem, které byly vzájemně inkonzistentní (k tomu více viz. VON BAR, CH. *The European Law of Torts*. Oxford : Clarendon Oxford Press, 2003. s. 385-386

³⁹ Např. judikát ESD ve věci Francovich I. – naprosto zásadní judikát (plus i Francovich II.), který měl pro futuro zajistit plnou účinnost komunitárních předpisů (effet utile), tím, že i jednotlivec se může domáhat náhrady škody způsobené porušením komunitárního práva ze strany státu – v tomto případě nebyla implementována směrnice o náhradě újmy způsobené nevyplacením mezd zaměstnancům nesolventním zaměstnavatelem – stát dle této směrnice měl vytvořit fond, kde by byly peníze na úhradu nevyplacených mezd, k čemuž nedošlo. Více k tomu viz. SEHNÁLEK, D.: *Vybraná judikatura Evropského soudního dvora ke studiu práva Evropské unie*. Brno : MU, 2007. s. 6

pravidla jejich národních právních řádů. Takováto směrnice má však povzbudit národní soudy k interpretaci jejich domácího deliktního práva pro-evropských způsobem. Daleko vhodnější by bylo nařízení Rady či EP, podobně jako je tomu např. u nařízení Řím I. a II.

5.1.4. Aproximace právních řádů jinak než sladováním právních předpisů

Po rozebrání některých forem pramenů práva, v kterých by bylo možné jednotnou úpravu deliktního práva v budoucnosti nalézt, bych chtěl ve dvou následujících subkapitolách trochu přiblížit problematiku přístupu soudů v dané problematice.

Výše uvedené problémy aproximace deliktního práva sladováním právních úprav odhalují její limity. Tato totiž musí být podpořena i jinými než zákonnými prostředky, tedy jinak než sblížováním právních úprav. Například doporučení Rady Evropy vždy akcentovalo fakt, že aproximace právních řádů lze dosáhnout i nelegislativními prostředky. Bohužel se těmto doporučením doposud dostalo jen skromného uznání. Doporučení, týkající se mimosmluvní odpovědnosti potkal stejný osud. Navíc aproximace právních úprav se mohou ujmout i soudy, i když v omezené míře. Kvůli nedostatku času, je pro ně ale zřejmě obtížné sledovat poslední vývoj v zahraničí a zakomponovat tyto trendy to jejich práce. Byl by to však pozitivní krok, pokud by při přípravě klíčových soudních rozhodnutí soudci používali i zahraniční materiál. Pro tyto potřeby zde mohou pomoci databáze rozhodnutí a sbírky rozhodnutí. Národní ministerstva spravedlnosti by tuto ideu mohla podporovat například stanovením povinnosti zahraniční stáže pro soudce jakožto předpoklad pro výkon povolání.

5.1.5. Aproximace skrze precedenční právo (case-law)

Aproximace právních úprav nemusí být výsledkem externě zavedených mezinárodních opatření, ale redukce rozdílností v úpravách může přijít i vnitřku. Orgány nabyté soudní mocí – soudy, zde musí hrát vedoucí úlohu. Při rozhodování domácích kauz by se měly soudy ohlížet nejen na srovnávací právo, ale taky dát srovnávacímu právo specificky evropský důraz. Tento postoj vysvětloval prezident německého spolkového soudu takto: „Nejenže je národní soudce oprávněn posoudit

názor jiného právního systému a soudů v rámci hranic jeho národního práva, ale při zvažování všech aspektů relevantních pro interpretaci a rozvoj práva může klást důraz na skutečnost, že řešení problému může pomoci harmonizovat evropské právo. Závěrem pak může použít tento argument, když se bude přiklánět na zahraniční právní systémy při řešení problému. Takové zdůvodnění by se mělo používat stále více jakožto součást evropského procesu unifikace“⁴⁰.

V tomto století došlo k občasným pokusným krokům směrem k soudci-vytvářenému srovnávacímu právu. Dokonce i rozhodnutí francouzského Kasačního soudu (Cour de Cassation), který odkazuje pouze na Code Civil, nejsou zcela bez ovlivnění komparativního práva - tzv. zprávy (rapports) Generálního advokáta jsou toho důkazem. Např. v Portugalsku a Řecku, má soudcovské srovnávací právo značný praktický význam. Zde hledí obzvláště na právní systémy, na základě kterých byly samotné jejich právní systémy modelovány, jmenovitě německý, švýcarský, francouzský a italský. Pro ně jsou historická i komparativní interpretace dvě strany téže mince. Když se vynáší rozhodnutí zásadního významu a důležitosti, tak soudce může za účelem vynesení promyšleného názoru přihlídnout k široké škále právních systémů států západní Evropy. K několika pozoruhodným případům došlo v Nizozemí, kdy nejen Nejvyšší soud Nizozemí (Hoge Raad der Nederlanden, či zkráceně Hoge Raad) rozhodl omezit rozsah nedbalostního spoluzavinění poškozených chodců zraněných automobily, což učinil zjevně pod vlivem podobného francouzského judikátu z 1985, čímž překonal dlouho stávající precedenty týkající se úrovně náhrady nemateriální újmy, které byly výsledkem vývoje v přilehlých evropských státech.

Lze zmínit další příklad: Medik v nemocnici v rámci své praxe neúmyslně použil stříkačku, která byla předtím použita na odběr krve pacienta nakaženého AIDS. O čtyřicet dní později bylo zjištěno, že se pacient nakazil virem HIV a pravděpodobně se u něj do 24 měsíců rozvinou symptomy AIDS. Pacient tedy podal žalobu a bylo mu soudem přiznáno 150 tisíc guldenů, vyplacených pojišťovnou. S tím se však nespokojil a zažaloval nemocnici o 800 tisíc guldenů a ve zkráceném řízení předem požadoval 300 tisíc guldenů. Nejvyšší přiznanou a vyplacenou částkou (přestože

⁴⁰ VON BAR, CH. *The Common European Law of Torts*. Oxford : Clarendon Press Oxford. 2003. s. 415

nešlo o zcela identický skutkový stav) do té doby bylo 250 tisíc guldenů. Zatímco to byl výlučně Generální advokát kdo dříve zvažoval zahraniční materiál, tak zde již soudci Nejvyššího soudu tento materiál použili sami. Všimli si, že není žádná právní norma zakazující soudci zkoumat vývoj v judikatuře v přilehlých evropských státech. Přestože daný zjištěný stav nemohl být hlavním podkladem pro rozhodnutí, tak alespoň šlo o jeden z elementů ovlivňující konečné rozhodnutí. Později si všimli, že sousedící státy přiznaly daleko vyšší⁴¹ částky náhrady škody než v Nizozemí a tak jako výsledek tohoto zkoumání, bylo žalobci přisouzeno 300 tisíc guldenů.⁴²

Jak známo, v Rakousku se stalo standardním postupem, že se inkorporovaly německé judikáty. Rovněž ve Švédsku a Finsku docházelo ke vzájemného zkoumání soudních sporů. Na druhé straně německé soudy toto samé ve vztahu k judikátům soudů rakouských skoro nečinily. Navíc, německé soudy analyzovaly pouze zahraniční vývoj v deliktním právu v rámci domácích sporů týkajících se ochrany soukromí cestou přiznávání náhrady nemateriální újmy. Ve svém prvním hlavním rozhodnutí v kauze „neoprávněný život“ německý Nejvyšší soud (Bundesgerichtshof) nezvykle projednával i americké a anglické precedenty, které byly v zásadě přijaty jako správné. V mezidobí anglické soudy začaly „reagovat“. Lord Goff v kauze R versus Reid, poprvé v historii anglického soudního rozhodování, analyzoval termín anglického práva - „bezohlednost, nedbalost“ ve světle německého korespondujícího termínu „Leichtfertigkeit“ (lehkovážnost, lehkomyšlnost). Později v dalším případě se také zamýšlel nad německým právem pokud jde o bezdůvodné obohacení. Následoval jej sir Thomas Bingham, jehož opakované volání po vylepšení právní ochrany soukromí anglickým právem (často právě odkazoval na německé právo), kvůli kauze White versus Jones, týkající se advokátovy zodpovědnosti k třetím osobám, bylo poprvé vyslyšeno ve Sněmovně lordů, v které hrálo srovnávací právo významnou roli. Odkazy na německé právo lze také najít ve zprávě odvolacího soudu (Court of Appeal) a především detailně v rozhodnutí Lorda Goffa ze Sněmovny lordů. Lord Goff z Chieveley, který již dříve

⁴¹ Např. v Německu byla poškozenému jako náhrada nemajetkové újmy (ochrnutí všech čtyř končetin – tzv. kvadruplegie) přisouzeno 500 tisíc marek.

⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu (Hoge Raad) z 8.7. 1992 – blíže viz. VON BAR, CH. *The Common European Law of Torts*. Oxford : Clarendon Press Oxford. 2003. s. 416

odkazoval na srovnávací právo, když zvažoval problém sbíhajících se nároků ze smlouvy a deliktu, své tvrzení podporoval i ve Sněmovně lordů.

I přes důležitost nelze tato soudní rozhodnutí přeceňovat, především proto, že představují stále pouze jen malou část case-law. Avšak, mohou být prvními pokusnými kroky směrem k nejen většímu používání technik srovnávacího práva, ale i pro-evropské interpretaci práva. Šlo by vskutku o opravdový pokrok, pokud by nejvyšší soudy členských států EU měly na podporu jeden druhého určitou přesvědčovací pravomoc. Pokud by tedy zkoumaly samy, zda-li se příslušný problém již dříve jinde v EU rozhodoval nebo zda-li v dané věci existuje v Evropě nějaký převažující názor na řešení. Odůvodnění rozhodnutí by pak bylo vysloveně nasáknuto evropským duchem. Ovšem takové vize jsou zřejmě omezeny enormním náparem práce, která se od vyšších soudů a jejich soudců vyžaduje. Po tom všem, by v evropské právní historii mohly domácí judičiální soustavy dělat svou práci a přispívat tak při formulování společného práva. Je nutné akcentovat, že při službě spravedlnosti není nejlepší opírat se pouze o své vlastní právo, ale je nutné být plně otevřen i pro zahraniční, cizí myšlenky.

5.1.6. Mezinárodní deliktní právo (international tort law)

Různé aspekty deliktního práva jsou rovněž upraveny v mezinárodních úmluvách. Některé z nich nejsou výlučně evropské a často se aplikují mimo Evropu, ale některé z nich určitý počet evropských států zavazuje.

Jako příklad úmluv či smluv, které významně přispívají k unifikaci deliktního práva, někdy ovšem více na globální bázi, jsou úmluvy týkající se civilní odpovědnosti za nukleární činnosti, odpovědnosti za ropné znečištění moře, dále Úmluva o odpovědnosti hoteliérů za škody na majetku hostů (1962) a úmluvy týkající se dopravního práva včetně odpovědnosti přepraveců jako např. Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě (Varšavská úmluva 1929), Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR, Ženeva 1956), a Evropská úmluva o povinném pojištění za civilní odpovědnost za provoz motorových vozidel (1959).

Jiné smlouvy již neobsahují podstatné hmotné údaje, ale pouze údaje (kolizní normy) v rámci mezinárodního práva soukromého pokud jde o příslušnost soudů a rozhodné právo ve sporech s mezinárodním prvkem. Např. Haagská úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody (1971) a Římská úmluva (Řím II. - viz dále) o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

5.2. Krátký exkurz ke kolizní unifikaci (Řím II.)

Oficiální evropská unifikovaná hmotněprávní úprava je zatím otázka budoucnosti, ale světlo světa již spatřila unifikace kolizní v podobě Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy, v odborných kruzích zkráceně „Řím II.“⁴³.

Preambule nařízení

Rovněž nařízení Řím II má, podobně jako jiná nařízení v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého a procesního, docela rozsáhlou preambuli, která popisuje cestu, jež k přijetí nařízení vedla, uvádějící základní principy, na kterých je nařízení vystavěno, a v neposlední řadě i blíže vysvětlující, z jakého důvodu byla zvolena nařízením použitá úprava určitých otázek. Preambule zejména zdůrazňuje, že pojem mimosmluvního závazku se v jednotlivých členských státech liší, a proto je nutné jej pro potřeby tohoto nařízení interpretovat jako autonomní pojem. Dále akcentuje požadavek právní jistoty a nutnost spravedlivého posouzení každého jednotlivého případu. Těchto cílů by mělo být dosaženo stanovením co nejvhodnějších hraničních určovatelů (kolizních kritérií). Preambule předesílá, že nařízení vždy obsahuje obecné kolizní pravidlo, ale rovněž zvláštní kolizní normy a u některých ustanovení tzv. „únikovou doložku“ (escape klauzule), která umožňuje odchýlit se od výše zmíněných pravidel, je-li ze všech okolností případu zřejmé, že je delikt zjevně úžeji spojen s jinou zemí (teorie nejužšího spojení). Takto nastavený soubor pravidel vytváří pružný rámec kolizních norem, umožňuje soudu zohlednit

⁴³ Nutno dodat, že kromě úpravy v nařízení Řím II., se používá i kolizní úprava mimosmluvních závazků obsažená v § 15 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPS“) neboť se aplikuje na škodu vzniklou před datem účinnosti nařízení Řím II (11.1. 2009, s výjimkou čl. 29) a dále na mimosmluvní závazky vyloučené z věcného dopadu nařízení Řím II..

všechny okolnosti jednotlivého případu, a přistoupit tak k němu odpovídajícím způsobem.

Věcná působnost nařízení

Působnost nařízení je vymezena pozitivně i negativně. Podle čl. 1 se nařízení vztahuje na mimosmluvní závazkové vztahy občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů. Aplikace nařízení je tedy možná pouze v případě vztahu s mezinárodním prvkem, a to na mimosmluvní závazky – tedy civilní delikty a kvazidelikty (bezdůvodné obohacení, jednatelství bez příkazu a předsmuvní odpovědnost)⁴⁴. Negativně je působnost nařízení stanovena tak, že se neaplikuje zejména na věci daňové, celní či správní. (čl. 1 in fine a čl. 2 Nařízení) Nařízení se dále nevztahuje ani na odpovědnost státu za jednání a opomenutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*).

Územní působnost nařízení

Nařízení Řím II, obdobě jako procesní nařízení Brusel I., Brusel II. bis a řada dalších, je přímo použitelné ve všech státech EU s výjimkou Dánska.

Univerzální aplikace

Právo určené na základě Nařízení Řím II se v souladu se čl. 3 nařízení použije bez ohledu na to, zda se jedná o právo členského státu ES nebo nikoli. Stejnou úpravu univerzální použitelnosti obsahuje i Římská úmluva o právu rozhodném pro závazky ze smluv ve svém článku 2.

Základní kolizní kritérium pro delikty – obecné pravidlo

Pokud nařízení nestanoví jinak, je rozhodným právem právo státu, kde škoda vznikla – *lex loci damni infecti* (čl. 4 odst. 1), a to i přesto, že podle preambule nařízení je zásada *lex loci delicti commissi* (právo místa, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody) základním východiskem uplatňovaným doposud pro

⁴⁴ Unjustified Enrichment, Benevolent Intervention in Another's Affairs, Pre-contractual Liability.

mimosmluvní závazkové vztahy v téměř všech členských státech. Preambule však také dodává, že konkrétní uplatnění této zásady se v jednotlivých členských státech liší. Jednotná uplatnění kolizního pravidla *lex loci damni infecti* má proto posílit předvídatelnost rozhodnutí soudů a zajistit přiměřenou rovnováhu mezi zájmy osoby, vůči níž je vznášen nárok na náhradu škody, a zájmy poškozeného.

Ustanovení čl. 4 odst. 2 nařízení je výjimkou z výše uvedeného obecného pravidla a použije se přednostně tehdy, mají-li strany obvyklé bydliště ve stejné zemi. Ustanovení čl. 4 odst. 3 pak představuje tzv. „únikovou doložku“ vzhledem k předchozím odstavcům, vyplývá-li ze všech okolností daného případu, že je civilní delikt zjevně úžeji spojen s jinou zemí.

Zvláštní kolizní kritéria pro specifické případy

Speciální kolizní normy jsou obsaženy v čl. 5 až 9 nařízení, které upravují specifické mimosmluvní závazky vznikající z civilních deliktů jako např. odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku či škoda na životním prostředí. Detailně se věnovat jednotlivým případům není účelem této práce, takže se spokojíme jen s touto zmínkou.

Kolizní kritéria pro kvazidelikty

Jak je již uvedeno výše, nařízení nedopadá pouze na mimosmluvní závazky vznikající z civilních deliktů, ale také na kvazidelikty – bezdůvodné obohacení (čl. 10) a jednatelství bez příkazu (čl. 11) – a předsmmluvní odpovědnost (čl. 12).

Volba práva

Článek 14 nařízení obsahuje možnost volby rozhodného práva (*lex electa*). Strany si mohou zvolit rozhodné právo dohodou, která byla uzavřena poté, co došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody (dohoda *ex post*) Pokud se jedná o podnikatele, mohou rozhodné právo svobodně sjednat i před tím, než došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, a to v případě, že všichni účastníci jednají v rámci své podnikatelské činnosti (dohoda *ex ante*). Volba práva musí být výslovně

vyjádřena nebo musí s dostatečnou určitostí vyplývat z okolností případu. Zároveň volbou práva nesmí být dotčena práva třetích osob.

Veřejný pořádek

Podobně jako Řím I., zakotvuje i Řím II. regulaci tzv. aktivního veřejného pořádku (imperativní normy – čl. 16) a pasivního veřejného pořádku (výhrada veřejného pořádku – čl. 26). Jedná se o zajištění ochrany základních hodnot (zejména právních, ekonomických, bezpečnostních atd.) právního řádu fóra – tuzemského práva (*lex fori*) v případě aplikace cizího práva.

Ostatní články, které zbývají do konce textu nařízení Řím II. již rozebírat netřeba. Ne, že by nebyly zajímavé, ale pro účely této práce by to bylo nadbytečné.

Pokud si tvůrci potencionální unifikace deliktního práva mohou něco pozitivního vzít z nařízení Řím II., tak je to možná uvedení konkrétních případů deliktního jednání a kvazideliktů, které by mohly být rovněž uvedeny v případném unifikovaném hmotněprávním textu. Co ovšem lze na druhou stranu pokládat za slabinu je absence definice samotného klíčového pojmu delikt i kvazidelikt. Problémy definovat tyto pojmy má i (jak již bylo výše zmíněno) Evropský soudní dvůr v Lucemburku.

5. 3. Vhodnost aplikace unifikované úpravy na mimosmluvní závazky

Pokud subjekty pohybující se na území EU mají správně (správně očima zastánců sblížení právních řádů znamená jednotně) ve svých vztazích fungovat v rámci sjednocené Evropy, pak je nepochybně vhodné, aby byly jednotně upraveny pravidla tohoto fungování, chování v příslušných vztazích a aby existovala i jednotná úprava následků porušování obsahu těchto vztahů. Jinými slovy, pokud pomineme velkou rozdílnost úprav, danou nejrůznějšími důvody jako jsou historie, vývoj právní kultury, politika atd., pak lze konstatovat, že dává smysl, aby např. pomluva Čecha Němcem v německém tisku měla stejný právní základ jako kdyby tomu bylo naopak. Jinými slovy pokud by hmotněprávní rysy tohoto jednání – deliktu včetně odpovědnostních vztahů byly zformulovány a určitým způsobem kodifikovány či

zakotveny do takového formálního pramene práva, dle kterého se bude řídit celá EU. To je ale v této fázi jen těžko překonatelná teorie a možná, že nějaký euroskeptik by to nazval čirou utopií. Myšlenka unifikované úpravy v oblasti extrakontraktálních závazků je určitě správná, ale jak dokazuje dosavadní vývoj prací, její realizace je z mnoha důvodů obtížná.

5.4. Korespondence s čl. 5 odst. 3 Nařízení Brusel I

Nařízení č. 44/2001 o pravomoci a uznání a vykonatelnosti rozhodnutí ve věcech civilních a obchodních (dále jen „Brusel I.“) dává možnost v čl. 5 odst. 3 v případě způsobené škody, aby osoba, která zapříčinila její vznik (dopustila se protiprávního jednání – deliktu) byla osobou poškozenou žalována nikoli v domicilu členského státu žalovaného, ale v jakémkoli jiném členském státě ve kterém došlo ke škodné události, tzn. u soudu státu ve kterém došlo ke vzniku škody (*loci damni infecti*) nebo u soudu ve státě kde došlo k jednání, které mělo za příčinu vznik škody (*loci delicti*). Poškozený si zde tedy, pokud jsou tato místa odlišná, může vybrat z těchto dvou možností, neboť oba hraniční určovatele jsou v podstatě postaveny na roveň⁴⁵. I proto se tomuto článku říká alternativní pravomoc I, která se může použít namísto pravomoci obecné upravené v čl. 2.

Jedním z významných judikátů ESD v této věci je C-21/46 *Biera Reinwater v. Mines de Potasse d'Alcase*, kdy bylo judikováno v tom smyslu, že alternativní pravomoc přichází v úvahu proto, že je dána úzká vazba mezi soudem místa kde nastala škoda a sporem vyplývajícím z této škody. Soud logicky dospěl k závěru, že soud místa kde došlo ke škodě bude schopen vzhledem k blízkosti jednodušeji provést důkazy a tím pádem lépe posoudit a rozhodnout tento spor.

Korespondenci budoucí možné unifikované hmotněprávní úpravy deliktního práva lze spatřovat samozřejmě v tom, že Brusel I. je unifikační úmluvou, která řeší problematiku pravomoci soudů při řešení sporů. Tzn. v případě porušení některého ustanovení z výše zmíněné hmotněprávní unifikace deliktního jednání (jen

⁴⁵ „Both are in principle equivalent and on equal footing. The choice between them is for the plaintiff“. MAGNUS, U. MANKOWSKI, P. *European Commentaries on Private International Law. Brussels I. Regulation*. Munich : Sellier.European Law Publisher. 2007. s. 190-191.

podotýkám, že Brusel I. řeší zejména spory ze smluvních závazků vyplývajících buď např. ze ZMPS či z unifikační úmluvy kolizních norem Řím I., resp. Řím II.), by se Brusel I. mohl použít, ledaže by třeba tato unifikace samotná neobsahovala nějaké specifické řešení sporů. Anebo by toto řešení obsahovala a přesto by poškozený měl alternativně možnost volby mezi těmito pravidly a pravidly obsažené v Brusel I., a mohl by si tak vybrat co je pro něj výhodnější (forum shopping), resp. co si sjednal ve smlouvě ⁴⁶. To je ale otázka dalších diskuzí.

⁴⁶ Neboť si myslím, že není zakázáno si ve smlouvě stanovit i způsob řešení sporu vzniklého mezi konkrétními smluvními stranami vyplývajícího nikoli ze smluvního závazku, ale právě z deliktu či kvazideliktu.

6. EVROPSKÁ SKUPINA DELIKTNÍHO PRÁVA

6.1. Seznámení s EGTL

European Group on Tort Law, tedy Evropská skupina pro deliktní právo či deliktního práva (dále jen „Skupina“), která je skupinou vědců zabývajících se deliktním právem, (dříve známá jako Tilburská skupina) byla založena v roce 1993 na nizozemské univerzitě v Tilburgu Jaapem Spierem. Mezi 21 členy (kteří reprezentují jak státy EU, tak státy jakožto potencionální zájemce o vstup do EU, i ostatní evropské státy) této skupiny nalezneme i české zastoupení v podobě osoby prof. Luboše Tichého z Prahy. Tato skupina právníků – odborníků, sponzorovaná mj. Evropskou komisí a některými ministerstvy, se pravidelně setkává, aby se diskutovaly základní problémy týkající se odpovědnosti v rámci deliktního práva a poslední vývoj v budoucím směřování deliktního práva. Na tomto místě se hodí také připomenout, že paralelně s touto skupinou existuje další, podobné skupiny a to zejména Studijní skupina pro evropský občanský zákoník, která vznikla v roce 1999 z Evropské skupiny pro smluvní právo. Skupina spolupracuje s Evropským centrem pro deliktní a pojistné právo (European Centre of Tort and Insurance Law) ve Vídni (viz dále).

Doposud nejvýznamnějším výsledkem práce Skupiny představují Principy evropského deliktního práva, které jsou ale toliko soukromou iniciativu skupiny akademicků, právníků – odborníků, a tedy nikoliv požadovanou oficiální unifikací deliktního práva. Tyto principy byly představeny veřejnosti v předběžném znění v listopadu 2002, ovšem oficiálně v konečném znění až na konferenci ve Vídni v květnu 2005. Principy a komentář k nim byly prezentovány a diskuze o nich se dále vedly na dalších konferencích⁴⁷ ve Švýcarsku (Frigourg), Velké Británii (Londýn), České republice (Praha), Španělsku (Pamplona), Belgii (Leuven), Německu (Akademie evropského práva, Trier), USA (Washington) a další prezentace se připravují. Výsledky těchto diskusí by se měly promítnout v obměněné verzi Principů.

⁴⁷ Další konference se bude konat od 16.-18.dubna 2009.

Principy evropského deliktního práva (dále jen „PETL“ - viz. níže podrobně), jsou výsledkem dlouhodobého výzkumu, který se dočkal i své knižní podoby v podobě série 10 publikací nazvaných Unification of Tort Law vydaných Kluwer Law International. Konkrétně se jedná se např. o tyto tituly: (Unification of Tort Law - Damages, Unification of Tort Law - Wrongfulness, Unification of Tort Law - Causation, atd.), což jsou oddělené části výzkumu, rozdělené Skupinou v rámci obecného deliktního práva (general tort law) za účelem přehlednější a efektivnější analýzy jednotlivých strukturálních oblastí. Tyto publikace jsou založeny na tom, že obsahují komparaci úprav určitých institutů deliktního práva v jednotlivých evropských státech (zejména členských státech EU jako Německo, Rakousko, Francie, Anglie, ale i jiné státy jako Izrael, USA, či JAR - obzvláště v JAR, jejichž právní řád kombinuje prvky kontinentálního práva a práva common law, což poskytuje pro účely této unifikace cenné zkušenosti), dále rozbor konkrétních případů - skutkových stavů a jejich řešení v rámci toho kterého právního řádu. Na základě těchto komparativních rozborů, analýz a úvah, které poskytly přehled o aktuálním pohledu na deliktní právo v daných státech (podobnostech a rozdílnostech), by se následně měla vyvolat diskuse vedoucí k formulování návrhů společných principů evropského deliktního práva a tyto návrhy pak mají v budoucnosti vyústit v jednotnou evropskou úpravu odpovědnostních vztahů na poli soukromého práva v Evropě. Bude se jednat o úpravu akceptovatelnou minimálně těmi státy, jejichž systém deliktního práva byl analyzován. Jedná se o dlouhodobý proces, který je koncipován jako nalézání jakéhosi přijatelného kompromisního a nejúčelnějšího řešení při snaze o vytvoření jednotné úpravy odpovědnostních vztahů, to znamená, že je nutná úzká spolupráce odborníků napříč evropskými státy, přičemž je jasné, že nelze akceptovat, aby byl prosazován právní řád toho kterého státu, ale jak bylo řečeno více má se jednat o kompromis vycházející ze společných principů

6.2. Styl práce Evropské skupiny deliktního práva

Evropská skupina deliktního práva podporuje teoretický model soukromého práva zvaného flexibilní systém⁴⁸. Hlavním metodologickým rysem PETL je model flexibilních systémů práva, což je model založen na myšlence, že právní nástroje mohou kolidovat nebo se vzájemně prosazovat jeden vůči druhém a proto musí být vybalancovány ještě před tím než se aplikují, neboť právní rozhodnutí je závislé na tíze relevantních argumentů. Například odpovědnost za dopravní nehodu může být na jedné straně výsledkem komplexního argumentu, že nebezpečí způsobil cyklista, ale na druhé straně je tu úvaha, že cyklista by neměl být omezován příliš tvrdým rizikům odpovědnosti, a že řidič automobilu se měl proti dopravním nehodám pojistit. Takový model, který nabízí Wilburgům systém, se zdá býti vhodným pro deliktní právo. Identifikuje relevantní právní „faktory“ bez konečného rozhodnutí o jejich aplikaci v konkrétních případech.

Avšak flexibilní systém nevyhnutelně vytváří právní nejistotu. Taková nejistota musí být co nejvíce zredukována, aby tento flexibilní systém mohl fungovat jako prostředek pro rozhodování sporů. Proto by flexibilní systémy měly být co nejvíce omezeny. Zjednodušeně řečeno je zde příliš vágních pojmů, jako jsou předvídatelnost či povaha a hodnota chráněných zájmů. To je však znepokojující a soudci to nedává žádný konkrétní návod k rozhodnutí. Možná by jen stačilo identifikovat základní společné hodnoty resp. principy, na kterých se jednotlivé právní úprav shodnou, čímž by se mohlo docílit větší právní jistoty. Problémem však přesto zůstává, že i navzdory existenci společných principů, se může řešení toho kterého případu vzešlé z jednotlivých právních úprav dosti lišit. Tady proto vzniká prostor pro co nejširší komparaci a následný výběr shodných pravidel, aby se zaručilo shodné řešení.

6. 3. Principy evropského deliktního práva (PETL)

Jak bylo uvedeno výše sbírka Principů evropského deliktního práva (Principles of European Tort Law) je hlavním výplodem mozků Evropské skupiny deliktního

⁴⁸Autorem tohoto systému je rakouský právní vědec Walter Wilburg (Bewegliches System)

práva. Jde o principy podobné Principům evropského smluvního práva, navržené Evropskou komisí smluvního práva (tzn. Landoova komise či Landoova skupina).

Principy jsou minimálně tolik rozsáhlé jako úpravy konkrétních jednotlivých právních řádů příslušných států, které mají být těmito principy reprezentovány potažmo i nahrazeny. Obsahují nejvýznamnější problematické prvky kterékoliv evropského práva deliktů či tortů, jako např. škoda, kauzalita, otázka více škůdců, objektivní odpovědnost, odpovědnost za třetí osoby a zproštění odpovědnosti

Systematika Principů evropského deliktčního práva čítá 6 dílů a 10 hlav členěných v rámci těchto dílů. Stěžejním pojmem této sbírky principů je odpovědnost, ve všech jejích dílčích elementech.

6.3.1. Obecné předpoklady odpovědnosti

Pokud dojde ke spáchání protiprávního jednání – deliktu, tak nastává povinnost nést následky tohoto jednání – vzniká tedy sekundární právní povinnost (pokud tedy vycházíme z pasivní koncepce odpovědnosti – viz. kapitola 3) následkem nesplnění právní povinnosti vyplývající z objektivního práva. Spácháním deliktu tedy musí být způsobena újma, která má negativní vliv na chráněné zájmy, tzn. chráněný zájem konkrétního právního subjektu je narušen. Platí tu logická přímá úměra čím vyšší hodnota chráněného zájmu, tím vyšší je garance její ochrany. Ochrana však není vždy stejná a absolutní, platí jistě omezení v závislosti nejen na povaze chráněného zájmu (čl. 2:102 – protected interests), ale i např. vztah mezi jednajícím a ohroženým, svoboda jednání jednajícího a také veřejný zájem. Nikoho nepřekvapí pokud na vrcholu této ochrany bude činit ochrana lidského života, tělesné a duševní integrity, lidské důstojnosti a svobody. Ihned poté následuje úprava ochrany majetkových práv, včetně práv k nemovitým statkům. V odborných publikacích se často skloňuje pojem ochrany ekonomických zájmů a konkrétně pak pojem prostá ekonomická újma (pure economic loss⁴⁹), která představuje finanční újmu, kterou někdo může utrpět, ale která není následkem smrti, osobního zranění či škody na movitém a nemovitém majetku. Je třeba říci, že většina evropských

⁴⁹ Tento pojem v českém právu najít nelze, ale v OZ se mu blíží institut ušlého zisku (lost profit). Blíže viz. TICHÝ L. In BUSSANI M. – *European Tort Law-Eastern and Western Perspectives*. Berne : Staempfli Publishers Ltd. 2007.

systemů není ochotna udělovat náhradu za prostou ekonomickou újmu, což lze dokumentovat na ustanovení čl. 2:102(4) PETL, kde se hovoří o limitaci majetkových zájmů. Náhrada prosté ekonomické újmy je komplikovaná jak z technického tak řekněme politického hlediska. Politické hledisko představuje skutečnost, že náhrada prosté ekonomické újmy by v podstatě spustila lavinu žalob. Např. někdo způsobí na silnici nehodu následkem čehož ostatní cestující v MHD zmeškají nějakou důležitou událost a tito pak budou požadovat náhradu⁵⁰. Bylo však argumentováno, že vyhovování takovýmto žalobám by vytvořilo obecně nepřiměřeně velké břemeno na delikventy i soudy, neboť by bylo velmi obtížně prokázat kauzalitu mezi protiprávním jednáním a následkem – tedy vznikem prosté ekonomické újmy. To by byla takřka apokalypsa. Úprava této problematiky se v jednotlivých právních řádech evropských státech dosti liší, přičemž nevstřícnější přístup zaujímá Francie, zatímco Německo a Anglie stanoví přece jen přísnější podmínky. Ovšem společným rysem je to, že žádný z právních systémů není úspěšný co do nalezení vhodného obecného kritéria pro stanovení náhrady prosté ekonomické újmy. Jde zkrátka o mimořádně složitou oblast, s jejíž jednotnou úpravou budou velké problémy.

Porušením chráněných zájmů tedy vzniká škoda a tato škoda by se měla za splnění příslušných podmínek nahradit, vyjma samozřejmě škody, která se vztahuje k nezákonným aktivitám (např. zloděj řídící auto, které bude nabouráno, byť zaviněně jiným řidičem, nemůže v žádném případě požadovat náhradu škody⁵¹). Za škodu se považuje škoda majetková i nemajetková.

Mezi principy dále nalezneme vymezení dalšího důležitého obligatorního prvku právní odpovědnosti, tedy předpokladu vzniku škody, a to příčinné souvislosti (kauzálního nexu), jinak řečeno jde tzv. o podmínku bez které nelze (*conditio sine qua non*), známou též jako tzv. teorie podmínky. Ustanovení o kauzálním nexu jsou zde

⁵⁰ Přesně tento případ řešil v roce 2001 i Nejvyšší soud ČR, kdy žalobce požadoval náhradu za to, že kvůli dopravní nehodě, kdy se jeho automobil střetl s traktorem žalovaného, včas nedostavil k podpisu kontraktu, díky čemuž byla tato operace zhatěna. NS však konstatoval, že mezi vznikem ušlého zisku a dopravní nehodou není kauzální nexus. – více viz. TICHÝ L. In BUSSANI M. – *European Tort Law-Eastern and Western Perspectives*. Berne : Staempfli Publishers Ltd. 2007.

⁵¹ *Ex turpi causa non oritur actio* (z důvodu hanebného žaloba nevznikne).

daleko konkrétněji upraveny než v jakémkoli současném evropském zákoníku, i český občanský zákoník nevyjímaje. Celkem je zde rozebráno pět možných variant příčin vzniku škody. Bezprostředně poté v článku 3:201 navazuje výčet kritérií, resp. faktorů, na základě kterých lze určit rozsah odpovědnosti za škodu, jako např. povaha a hodnota chráněných zájmů či předvídatelnost škody v okamžiku jejího vzniku rozumnou osobou, atd.

6.3.2. Důvod odpovědnosti

Velká část Principů je vyplněna úpravou vzniku odpovědnosti resp. důvody odpovědnosti ve III. Dílu. Jako první je uvedena odpovědnost za zavinění, kde se jedná o klasickou subjektivní odpovědnost jedince, kterou lze nalézt v každém právním řádu evropských států, takže v této otázce by problém nebyl. Jde o porušení tzv. požadované úrovně chování (required standard of conduct), a to buď úmyslně či nedbalostně. Co do rozsahu odpovědnosti (čl. 3:201 písm. c) je velký rozdíl, zda k tomuto porušení dojde úmyslně či nedbalostně, přestože to na tomto místě není výslovně uvedeno. Problém by mohl být trochu v otázce požadované úrovně chování, která se určí jako chování rozumné osoby v závislosti na daných okolnostech, povaze a hodnotě chráněného zájmu, jehož se týká, nebezpečnosti jednání, zkušenostech, které jsou očekávány u jednající osoby, předpověditelnosti škody, atd. Tady vidím možnou interpretační vadu ve stanovení toho kdo je to „rozumná osoba“ (reasonable person), neboť jde o neurčitý pojem, který by měl být přepracován, popř. patřičně vysvětlen, neboť podobná vágní ustanovení mohou po nejednotné interpretaci vést k nežádoucí rozdílné aplikaci. Hlavu čtvrtou uzavírá ustanovení o odpovědnosti podniku, který je trochu zvláštní v tom smyslu, že je zakomponován do odpovědnosti za zavinění, čili subjektivní odpovědnosti, přičemž by svoji právní povahou mohla odpovědnost podniku spadat do objektivní odpovědnosti. Jde však o klasické porušení právní povinnosti neboli porušení požadované úrovně chování s možností exkulpace. Hlava pátá obsahuje další typ odpovědnosti a to odpovědnost bez zavinění, čili objektivní odpovědnost jak ji znají český i ostatní evropské kodexy. Jsou tu dvě skupiny: odpovědnost při abnormálně nebezpečných činnostech a ostatní případy odpovědnosti bez zavinění. Zajímavým

slovem je v sousloví „abnormálně nebezpečná činnost“ slovo „abnormální“, které byt' je dále vysvětleno mj. jako činnost, která vytváří předpověditelné a významné nebezpečí škody, i když při jejím provozu je dodržena veškerá řádná péče a není předmětem běžného užívání, tak stejně lze opět považovat za neurčité a bude potřeba určité přepracování.

6.3.3. Zproštění odpovědnosti

V návaznosti na ustanovení o odpovědnosti jsou dále upraveny důvody zprošťující delikventa odpovědnosti. Za prvé dochází ke zproštění odpovědnosti na základě existence nějakého důvodu, který vylučuje protiprávnost, jako např. jednání v krajní nouzi, sebeobraně, svépomoc atd. Dalším důvodem vylučujícím protiprávnost je tu zákonné zmocnění (licence), což mi trochu připadá v tomto smyslu spíše než soukromoprávní institut jako veřejnoprávní (trestněprávní) institut, neboť si nedokáží představit, že někdo způsobí škodu jednáním, které není právem reprobováno, resp. je licencováno, takže je otázkou, které subjekty budou v tomto případě do této kategorie spadaly. Zadruhé je v čl. 7:102 upraveno zproštění odpovědnosti v případě odpovědnosti bez zavinění (objekt. odp.), čili jsou zde uvedeny liberační důvody jako je např. *vis maior* (vyšší moc) či chování třetích osob. To co je uvedeno v následujících řádcích je docela srozumitelné a logické ustanovení obsahující tvrzení, že každý odpovídá v tom rozsahu, který odpovídá jeho míře přičinění, čili odpovědnost delikventa bude omezena v tom rozsahu v jakém na protiprávním jednání spolupodílel poškozený. V předposledním V. Dílu lze nalézt ustanovení o solidární a dílčí odpovědnosti, které nečiní žádné potíže.

6.3.4. Prostředky nápravy

Poslední VI. Díl uvádí prostředky nápravy, a to náhradu škody a navrácení v předešlý stav (*restitutio in integro*). Z uvedeného vyplývá, že v rámci náhrady škody se preferuje⁵² náhrada relutární (peněžní), která má povahu restituce. Peníze lze vyplatit jednorázově i prostřednictvím opakovaných plateb, přičemž z dikce ust. čl.

⁵² Projekt PETL upřednostňuje peněžitou náhradu škody. V Německé úpravě se, pro srovnání, na prvním místě akcentuje spíše naturální restituce (Naturalrestitution) - § 249 odst. 1 BGB.

10:102 vyplývá, že je dáno poškozenému na výběr, který si ze zmíněných způsobů určí. Navrácení v předešlý stav (restitution in kind) si může sám poškozený alternativně zvolit, ale za podmínky, že nad míru přiměřenou nezatíží druhou stranu, čili tato náhrada nebude pro delikventa znamenat příliš velké břemeno (což nápadně připomíná ustanovení § 442 odst. 2 OZ). Na závěr Principů je upravena majetková a nemajetková škoda a omezení náhrady škody.

6.4. Flexibilita a právní (ne)jistota

Čtenář Principů by si měl povšimnout jednoho významného problému. Problém představuje čtyř písmenné slovo „může“ (may), které se v textu Principů objevuje přesně 23 krát. Nutno připustit, že „může“ je někdy použito v příslušném tvaru k vyjádření určité skutečnosti, jako v kontextu odstavce 1 článku 3:103 PETL, který říká, že jednání musí být považováno za příčinu v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké „mohlo“ způsobit škodu poškozenému. To ale není dominující použití tohoto slova v Principech. Ve většině případů je uveden ve smyslu oprávnění, např. opravňuje soud zvážit konkrétní faktory, za tím účelem, aby přiznal či zamítl nárok na náhradu škody. Článek 2:102 PETL odstavec 4 např. definuje rozsah ochrany deliktního práva následujícím způsobem: „Ochrana majetkových zájmů nebo smluvních vztahů může být co do rozsahu omezena“. V tomto případě nutno zmínit, že problém, zda-li pouhé rodinné zájmy, jakožto protiklad zájmům hmotného majetku by měl být zahrnut nebo vyňat z okruhu zájmů chráněných deliktním právem je jedním z nejkontroverznějších problémů v současném srovnávacím deliktním právu, což dokumentuje záplava knih a článků na toto téma. Každý vědec zabývající se deliktním právem, který do Principů nahlédne se touto otázkou zabývá ve velké míře. Odpověď poskytnutá článkem 2:102 odst. 1 PETL se neseťkává ani s odporem ani s pochopením, neboť je skoro prázdný. Ale jedinou věcí, se kterou by měl být každý schopen souhlasit je to, že deliktní právo „může“ přiznat náhradu za prostou ekonomickou újmu. Je pravda, že druhá věta čtvrtého odstavce článku 2:102 PETL přidává výčet kritérií, ale ty aplikuje alternativně, přičemž mají jeden k druhému jen málo společného a navíc tento výčet není úplný, jak naznačuje výraz „především“ (especially). Co není zcela vyhovující je fakt, že každý soudce si bude tak trochu

s článkem 2:102 PETL zahrávat a bude jej aplikovat způsobem, který on sám bude považovat za vhodný.

Podobný problém lze vyzorovat v mnoha dalších ustanoveních PETL. Jak již bylo uvedeno, článek 4:102 odst. 2 PETL připouští aplikaci subjektivní úrovně chování, ale zjevně jde o problém v rámci soudní diskrece, protože ustanovení říká, že požadovaná úroveň chování „může být upravena“ (may be adjusted) za zvláštních okolností. Článek 4:201 odst. 1 PETL říká, že důkazní břemeno o zavinění „může být obráceno“ (may be reversed) vzhledem k závažnosti nebezpečí, které jednání představuje. Článek 5:101 odst. 2 PETL klade důraz na požadavek abnormálně nebezpečné činnosti za základě které se ukládá odpovědnost bez zavinění. Odstavec třetí stanovuje, že „nebezpečí škody může být významné vzhledem k závažnosti nebo pravděpodobnosti škody“ (A risk of damage may be significant having regard to the seriousness or the likelihood of the damage). Zde vyvstává dotaz zda-li zmíněná kritéria – závažnost a pravděpodobnost škody jsou určující či ne. Pokud ne, tak jaké další faktory jsou relevantní? Článek 7:102 PETL obsahuje zproštění odpovědnosti známé v oblasti objektivní odpovědnosti, jako např. přírodní síla jakožto vyšší moc – vis maior (force majeure) nebo za chování třetí osoby. Ale ještě jednou je řečeno, že objektivní odpovědnost „může být vyloučena nebo omezena“ (excluded or reduced) ve právě zmíněných případech. Znamená to tedy, že jsou případy kdy vyšší moc nevylučuje objektivní odpovědnost? Poslední akord v tomto koncertu vágnosti představuje článek 10:401 PETL, který dovoluje omezení náhrady škody pokud by plná náhrady škody představovala přílišnou zátěž pro delikventa (škůdce). Takováto redukční klauzule je problematická především pro svou tendenci učinit odpovědnost nepředvídatelnou a neurčitou, i když Principy dodávají ještě další nejistotu stanovením, že ve výjimečných případech není soud povinen či vázán tím, aby omezil částku náhrady škody, soud tak totiž pouze „může“ učinit.

Při studiu Principů si lze myslet, že výše uvedené dvoj či mnohovýznamové nejasné ustanovení jsou cenou, která musí být zaplácena pro konsensus neboli, že reflektují kompromis dosažený v Evropské skupině deliktního práva. Ale tak tomu

není. K ujasnění poslední myšlenky, článek 2:102 odst. 4 PETL o prosté ekonomické újmě byl tímto způsobem formulován, aby se mohlo počítat s jeho flexibilitou při aplikaci, tj. vyjadřuje myšlenku flexibilního systému. Rovněž uvedení subjektivní úrovně chování v článku 4:102 PETL bylo vedeno požadavkem, aby soudce vzal v úvahu celé spektrum faktorů, včetně zproštění odpovědnosti a stupně zavinění. Pokud se to chápe tímto způsobem, tak odpovědnost založená na zavinění se blíží odpovědnosti v ekvitě. Ilustrace abnormálně nebezpečných činností v čl. 5:101 odst. 2 PETL je znovu vysvětlena v podmínkách flexibilního systému, tak jak může mít váhu povaha chráněných zájmů ve prospěch objektivní odpovědnosti. Znamená to, že jednající vyvolávající nebezpečné chování by měl být objektivně odpovědný pouze za osobní újmu a nikoli za újmu na majetku? Je otázkou zda-li bude takové rozdvojené pravidlo akceptovatelné v podmínkách předvídatelnosti a spolehlivosti. Stejný problém se objevuje při rozboru článku 7:102 PETL, který opět vysvětluje, že vyloučení či omezení odpovědnosti bez zavinění v případech vyšší moci se má odvíjet od významu příslušného zájmu. I bez generální redukční klauzule článku 10:401 PETL, jsou Principy příliš ochotné obětovat tvrdá pravidla ve prospěch zvážení spravedlnosti v konkrétním případě. Společně s redukční klauzulí se blíží obecnému principu spravedlivé odpovědnosti.

Při vší úctě k moudrosti soudců, Principy by měly poskytnout více určujícího směru, vodítka, jak pro řešení sporů tak pro orientaci subjektů, kteří mají právo předem vědět, zda-li budou zodpovědní za následky svých činů či ne. Aby existovala dokonalá spravedlnost v každém individuálním případě je lákadlo, kterému se musí v zájmu společné dobré věci odolat. Právo je produktem lidí a jako takové je tedy nedokonalé a deformované. Zdá se, že Principy jsou ekvitě nakloněny až příliš, a to na úkor právní jistoty.

6.5. Politická povaha Principů

Není sporu o tom, že hlavní problémy deliktního práva mají politické pozadí a musí být rozhodnuty tělesem, kterému je propůjčena kompetence a legitimace k vydání takovýchto rozhodnutí. Není obtížné předpovědět, kde budou svedeny rozhodující bitvy – lze očekávat rozsáhlou diskusi o rozsahu ochrany týkající se

osobnostních práv a o prosté ekonomické újmě jak je definováno v článku 2:102 odst. 1 a 4 PETL, dále uvedení speciálního oddílu o odpovědnosti podniku v článku 4:202 PETL, vyhlášení generální klauzule odpovědnosti bez zavinění s následným vyloučením dopravních nehod z věcného dosahu článkem 5:101 PETL, dále zpění článku 6:101 PETL na subjektivním principu v oblasti odpovědnosti za nezletilé, dále velkorysé přidělení plné náhrady za nemajetkovou újmu v článku 10:301 PETL a obecná redukční klauzule v článku 10:401 PETL. Ve všech těchto zmíněných bodech se nachází politický dynamit. Pokud se dnes některý členský stát EU pokusí reformovat své deliktní právo, tak se dostane pravděpodobně k naprosto stejným problémům a bude přinucen učinit stejnou volbu jako Evropská skupina deliktního práva. Nedávný pokus Švýcarska reformovat deliktní právo poskytl dostatečný důkaz na podporu argumentu, že problémy v deliktním právu jsou identické jak na národní tak evropské úrovni.

7. DALŠÍ SKUPINY

7.1. Evropské centrum pro deliktní a pojistné právo (ECTIL)

V roce 1993 dal v té době profesor Univerzity v Tilburgu v Nizozemsku Jaap Spier dohromady pracovní skupiny za účelem diskusí o základních otázkách spojených s deliktním právem na komparativní úrovni. Nejdříve byly zkoumány limity odpovědnosti. Výsledky těchto diskusí byly publikovány ve dvou knižních vydáních. Dále byl dokončen návrh Evropských principů deliktního práva. Evropské centrum deliktního a pojistného práva (dále jen „ECTIL“), bylo založeno ve Vídni na začátku roku 1999 z dvou základních důvodů – na jedné straně vytvořit zajištěný mezinárodní základ pro navržení Principů a na druhé straně, podnikat další výzkumné projekty na poli deliktního práva.

Cílem bylo pustit se do komparativního právního výzkumu na poli národního, mezinárodního a společného evropského deliktního a pojistného práva a unifikace deliktního i pojistného práva. Dále navrhnout do budoucna harmonizaci evropského deliktního práva za spolupráce Evropské skupiny deliktního práva a kooperovat s vědci a akademiky a výzkumnými institucemi v oblasti deliktního a pojistného práva při výzkumných projektech (např. Institut evropského deliktního práva při rakouské Akademii věd, Institut pro nadnárodní právní výzkum – METRO, Univerzita v Maastrichtu, Centrum pro evropské soukromé právo, Wesfälische Wilhelm-Univerzita v Münsteru v Německu, Univerzita v Gironě ve Španělsku, Observatoř evropského a srovnávacího soukromého práva, atd.). O prostředky na výzkum se tato skupina obávat nemusí, její činnost je totiž podporována mj. Ministerstvem spravedlnosti Rakouska, Rakouskou asociací pojišťoven či Švýcarskou asociací pojišťoven.

7.2. Skupina pro evropský občanský zákoník (SGECC)

Studijní skupina pro evropský občanský zákoník je skupinou akademiků, napříč státy Evropské unie, vedoucí komparativní právní výzkum v soukromém právu jednotlivých právních řádů členských států EU. Cílem této studijní skupiny je vytvořit kodifikovanou soustavu principů evropského soukromého práva v oblasti

práva obligačního a hlavních aspektů majetkového práva. Dosavadním výtvořem této skupiny představují Principy evropského práva (Principles of European Law – PEL), v rámci kterých je věnován prostor i oblasti mimosmluvních závazků, např. bezdůvodnému obohacení či jednatelství bez příkazu.

Prvními stimuly, které nakonec vedly k vytvoření této studijní skupiny představovaly v roce 1989 a 1994 usnesení Evropského parlamentu a svolání právní akademické obce k vytvoření expertíz související s vytvořením Evropského kodexu soukromého práva. Na pozadí těchto usnesení, nizozemské ministerstvo spravedlnosti zorganizovalo konferenci v Haagu v roce 1997, pod názvem „Směrem k občanskému zákoníku“. Zde již bylo zřejmé, že právníci by se měli odvážit zkonstruovat pan-evropskou kodifikaci soukromého práva, protože pouze tito, v oboru zkušení, mohou přesvědčit politiky, že intenzivní komparativní výzkum je nezbytnou otázkou, kterou je nutné i přes různé národní zájmy prosadit. Následně publikovaný výzkum týkající se možnosti a nezbytnosti vytvoření Evropského občanského zákoníku byl v roce 1999 podpořen parlamentním generálním direktoriátem pro výzkum.

Studijní skupina nevychází při tvorbě základů evropských principů pouze z toho, že bere jako model jediný právní řád, ale zohledňuje každý právní systém v EU, který by mohl potencionálně nabídnout nejvíce vhodná pravidla založená na společných hodnotách a nehraje při tom roli národní původ. Rozhodně ani popularita pravidla není nutně rozhodující. Zlepšení a alternativní možnosti se mohou objevit v procesu analýzy a při pokusu o nalezení řešení mohou překonat zjevné protichůdné přístupy k problému. V mnoha případech nebudou Principy jasně odrážet existující právo některého členského státu. Kromě toho, budou reprezentovat inovace vytvořené na základě zkušeností z rozličných národních právních řádů, za účelem vyhnoutí se problémům, které by mohly nastat. Je nutné se smířit s tím, že k přijetí společného Evropského občanského zákoníku je nutná značná míra politiky ústupků a kompromisů.

Občanské právo je odvětvím práva, které má nejbližší k lidem v jejich každodenním životě, a které tvoří základní součást jejich právního vědomí. Odráží se

v něm zpravidla několika staleté kulturní a sociální tradice jednotlivých států, a tvoří proto významnou součást identity každého národa. Unifikace tohoto právního odvětví by znamenala brutální zásah do svébytnosti národů a do rozmanitosti Evropy, proto bude otázka společného Evropského civilního kodexu velmi problematická, plná politických diskusí a přesvědčování a je otázkou zda se nakonec podaří kodifikovat celá materie občanského práva, či např. pouze společné rysy závazkového práva. Vše je otázka budoucnosti, avšak myšlenka společné úpravy řekněme kupní smlouvy všude v EU se jeví, vzhledem k sblížení tolika různých oblastní práva a spojování trhů, jako smysluplná.

8. ZÁVĚR

Je zajímavé, že se v dnešní době lépe daří unifikovat normy kolizní než hmotněprávní. Je to ale docela pochopitelné, neboť dle mého názoru suverénní evropské státy, jejichž parlamenty vytvořily vlastní právní normy hmotné (materiální) bezprostředně regulující příslušné soukromoprávní vztahy, se těchto norem zdají ve prospěch jednotné úpravy velmi nerady. Oproti normám kolizním, které k použití „domácí“ hmotněprávní úpravy vést mohou, tzn., že domácí hmotněprávní úprava tímto není z možné aplikace zcela vyloučena. Např. proto je pravděpodobně složitější unifikovat hmotné normy než kolizní, i když dalších právních a politických důvodů je více. Každý stát totiž přirozeně není nakloněn podřízení se a akceptaci jiných pravidel, byť by tyto byly výsledkem souhlasu na půdě EU. Nutno dodat, že otázka unifikace je nejen velkým právním, nýbrž i politickým problémem, neboť pokud mají být odpovědnosti vztahy za delikt ní jednání regulovány jednotným právním předpisem, pak tento musí být přijat politickým způsobem, musí proběhnout legislativní proces v relevantních orgánech EU. To znamená, že o osudu takového právního předpisu by bylo nutné hlasovat, což by nemuselo přinést kladný výsledek. Souvisejícím problémem by byla i právní forma, v které by taková unifikace mohla fungovat, jenže všeobecný konsensus zda-li by to mělo být nařízení (podobně jako kolizní unifikace deliktů), směrnice či mezinárodní smlouva resp. i jiná forma, neexistuje.

Pokud by se nějaký unifikační návrh dostal až do Bruselu, tak by to byl velký úspěch, protože v dnešním stadiu je velmi nepravděpodobně, z důvodů ve vyšších kapitolách uvedených, že by se hlavní evropské mocnosti, které jsou zároveň hlavními právními mocnostmi, dohodly na nějakém společném standardu. Zcela zásadní problém způsobuje rozpornost kontinentálního a angloamerického právního systému, in concreto diskrepance mezi právními úpravami států ve Velké Británii a státy kontinentální Evropy – Francie, Německo, Rakousko, Itálie či např. i ČR. Především problematika law of torts ve Velké Británii ve vztahu k delikt ní úpravám zmíněných států představuje překážku, o jejímž překonání za účelem jednoty lze v této chvíli toliko spekulovat. Myslím si, že je pravděpodobné, že se

můžeme dočkat nějaké výraznější harmonizace (a možná i unifikace), která by obsahovala sladěnou úpravu jen některých konkrétních institutů. Projekt PETL i přes svou nedokonalost týkající se např. vágnosti pojmů či nevyřešené problematiky náhrady nemajetkové škody, která je obtížně řešitelná asi všude v Evropě, naznačuje, že alespoň částečná vůle k jednotné úpravě existuje a bude záležet na tom jak podobné aktivity budou úspěšné, aby se jim podařilo stimulovat i oficiální státní aktivity směřujícím k unifikačním tendencím.

Dle mého názoru se s ohledem na nespočet právních i neprávních překážek a vývoj v současnosti (v dohledné době) s nějakým komplexním, celou škálu aspektů zahrnujícím unifikačním evropským kodexem deliktního práva počítat nedá. Samozřejmě je dobře, že by alespoň část úpravy byla jednotná, ovšem pouhá parciální jednota vzhledem k složitosti a rozsahu deliktní problematiky v evropských státech mnoho neřeší a mohla by mít toliko kontraproduktivní, matoucí efekt.

Troufám si tvrdit, že myšlenka komplexní unifikace evropského deliktního práva je pro futuro uskutečnitelná, čímž zároveň poskytuji kladnou odpověď na pracovní hypotézu této diplomové práce, zda-li je vůbec unifikace evropského deliktního práva možná. Přesto nelze pominout fakt, že je to otázka skutečně dlouhodobého časového horizontu. Bude nutné, aby se každý stát zřekl něčeho, na co jsou subjekty na jejich území zvyklí a co třeba dobře funguje. Ovšem tyto státy se zároveň vstupem do EU zavázaly, že budou společně budovat integrované ekonomické a právní prostředí, což bez určitých obětí k dosažení tohoto cíle a konkrétně pro jednotný systém deliktní odpovědnosti bezpochyby nelze.

9. RESUMÉ

The topic of this diploma paper (further referred to as „work“), entitled „European Tort Law“ apparently shows that its content is fully devoted to issues of international private law and European law. It's not just about tort law in Europe in general, but the topic is focused especially on harmonization and unification. To be more precise, the main idea is not to provide a comprehensive description of tort law in Europe, but I wanted to deal with wide aspects of an ambitious draft of making an unified regularization of tort law throughout the European Union (further referred to as „EU“). I tried to point out the major positive steps and projects which have been achieved till today and on the other hand there're some important difficulties connected with the realization of this intention included.

The whole EU is constantly running the process of co-operation and approximation in the main fields of economy towards deepening a single market and for this purpose I think it's an absolutely essential requirement to harmonize or unify legal rules. Within this ever-evolving area we should not ignore any efforts to unify tortious liability in the EU. Unified system of tort/delict law in all member states will provide many desirable advantages for everybody, for both individuals and enterprisers. It will definitely make our lives easier, we will be given a legal certainty.

The structure of this work consists of 10 parts whereas the most relevant parts are the fifth and sixth one. In the very beginning I wrote down a short definition of delict and delict/tort law in the terms of continental legal system and its place in international system of law. On the next following pages I described some of the most important features of present regularization of liability in the Czech legal system, such as wrongfulness, causation, damage etc., to name a few. Since delict is an extracontractual obligation (quasidelict), there's also a brief mention of extracontractual liability and main types of quasidelicts (unjustified enrichment, benevolent intervention in another's affairs, pre-contractual liability).

One of the most serious doubts of this unification vision being shouted out by skeptics is a big difference between continental and Anglo-American legal system. In

other words, it means law of torts and delict law regularization discrepancies. Due to this reason I inserted section about the British law of torts and its description in relation to continental delicts. The conclusion which emerged from this comparison is not for the goal of unification of european tort law by far satisfactory, because the differencies are apparently very hard to be overcome.

In the fifth part I tried to detail the possible way towards harmonization or even unification. I outlined difficulties connected with this issue and also possible appropriate legal instruments and methods for unified regularization.

Although it's really not particularly useful for this work, I also dealt with current european conflict regularization of non-contractual obligations which can be found in Regulation Rome II.

In the pivotal sixth part is discussed about the most important, most complex and concurrently most successful project that has been drafted so far – called Principles of European Tort Law (PETL). It's a result of longtime work of legal scholars coming mostly from Western Europe. They intended to put together something like a collection of legal institutions which are acceptable in most states of EU and which are regulating respective legal relationships in a very similar way. It's supposed to be so-called a common standard for potential unified european tort law regularization. In spite of the fact PETL is a pretty precious yet not complete and not perfect work, I think it's a good building stone for future.

Honestly, making up an unified regularization is not only a legal problem, but moreover a political one, because such a generally binding tort legislation on european level must come through the legislative proceedings in competent EU bodies, which represents a very tough negotiations.

To sum up this work and to answer the fundamental question from introduction, I think the idea of making an european tort law unification, irrespective of many legal and political obstructions may come true and is feasible. But this target cannot be achieved without a longtime cooperation and certain legal and political compromises.

10. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

10.1. ZAHRANIČNÍ LITERATURA

BONOMI, A., VOLKEN, P. *Yearbook of Private International Law – Vol. IX.* Staempfli Publishers Ltd. Berne. 2008. ISBN 978-3-86653-071-3

BUSSANI, M. *European Tort Law. Eastern and Western Perspectives.* Staempfli Publishers Ltd. Berne, 2007. ISBN 3-7272-2642-0

DROBNIG, U. *Principles of European Law – Personal Security.* Oxford University Press. 2007. ISBN 978-0-19-929599-9

KOZIOL, H. STEININGER, B. *European Tort Law 2005 – Tort and Insurance Law Yearbook.* Wien. New York : Springer, 2006. ISBN 10-3-211-21135-1

MAGNUS, U. *Unification of Tort Law: Damages.* The Hague : Kluwer Law International, 2001. ISBN 90-411-1481-5

MAGNUS, U. MANKOWSKI, P. *European Commentaries on Private International Law. Brussels I. Regulation.* Munich : Sellier.European Law Publisher. 2007. ISBN 978-3-935808

POWELL, R. *Law Today.* Harlow : Longman. 1993. ISBN 0-582-05635-7

PRECHAL, S. *Directives in EC Law.* Second Edition. Oxford : Oxford University Press. 2005. ISBN 0-19-826832-7

SPIER, J. *Unification of Tort Law. Causation.* The Hague : Kluwer Law International, 2000. ISBN 90-411-1325-8

TURNER, CH., HODGE, S. *Unlocking Torts – Second Edition.* London : Hodder Arnold. 2007. ISBN 978 0 340 94197 3

VAN DAM, C. *European Tort Law.* Oxford : Oxford University Press, 2006. ISBN 0-19-929071-7

VON BAR, CH. *The Common European Law of Torts.* Oxford : Clarendon Press Oxford. 2003. ISBN 0-19-826056-3

VON BAR, CH., DROBNIG U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe.* Munich : Sellier.European Law Publishers. 2004. ISBN 3-935808-20-8

VON BAR, CH. *Principles of European Law. Benevolent Intervention in Another's Affairs.* Munich : Sellier. European Law Publisher. 2006. ISBN-10 3-935808-40-2

WIDMER, P. *Unification of Tort Law: Fault*. The Hague : Kluwer Law International, 2005. ISBN 90-411-2098-X

10.2. ČESKÁ LITERATURA

BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva – obchodní závazky*. 4. vyd. Praha : C.H. Beck. 2007. ISBN 978-80-7179-781-4

BOGUCZAK, J., ČAPEK, J., *Teorie práva*, Praha : Codex Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-38-8

BREJCHA, A. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. Praha : Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2

FIALA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Brno : Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-111-9

GERLOCH, A., *Teorie práva*. 2. vyd. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2001. ISBN 80-86473-04-X

HARVÁNEK, J. a kol. *Teorie práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-104-5

KNAPPOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-55-6

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*, 6.vyd. Brno : Doplněk, 2004, ISBN 80-7239-167-4

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-034-8

ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v občanských otázkách)*. Brno : Masarykova univerzita v Brně. 2003. ISBN 80-210-3054-2

SEHNÁLEK, D. *Vybraná judikatura Evropského soudního dvora ke studiu práva Evropské unie*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. ISBN 678-80-210-4254-4

TICHÝ, L. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. 3. přepracované vydání. Praha : LINDE, 2006. ISBN: 80-7201-573-7

TOZZI, K., PŘIDALOVÁ, E. *Legal English*. Praha : Linde. 2004. ISBN 80-7201-507-9

TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5. vydání. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-631-8

10.3. ČASOPISY

HANDLAR, J. *Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu*. Právník, 2004, č. 2, s. 169 – 177.

PELIKÁNOVÁ, I. *Principy evropského odpovědnostního práva*. Právní zpravodaj, 2007, č. 7, s. 5 – 7.

ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Úmluva o právu použitelném pro závazky ze smluv*. Právní fórum, 2005, č. 9, s. 325

ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Principy evropského smluvního práva a další iniciativy směřující k vytvoření jednotného smluvního práva*. Právní fórum, 2006, č. 3, s. 77-81

SALAČ, J. *K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu*. Právní rozhledy, 2004, č. 18, s. 680 – 683

VALDHANS, J. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Návrh nařízení o právu rozhodném pro mimosmluvní závazky*. Právní fórum, 2006, č. 2, s. 33-39.

10.4. INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://plato.stanford.edu/entries/tort-theories/>

<http://www.sgecc.net/pages/en/introduction/index.introduction.htm>

<http://www.ectil.org/>

<http://www.egtl.org/>

<http://civil.udg.es/epclp/>

<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=381&d=125304>

<http://www.etl.oeaw.ac.at/index-en.htm>

<http://www.euportal.cz/Articles/1957-rod-se-evropsky-obcansky-zakonik.aspx>

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vonbar2.html>

http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/PECL%20en

http://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1k

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

10.5. JUDIKATURA

29 Odo 379/2001 (rozsudek NS ČR)

C-21/46 Biera Reinwater v. Mines de Potasse d'Alcase (ESD)

Palsgraf v Long Island Railway Co 284 NY 339 (1928)

Letang v Cooper (1965) 1 QB 232

Donoghue v Stevenson (1932 AC 562)

Bourhill v Young (1943) AC 92

R v Reid (1992) 3 All ER

White v Jones (1993) 3 All ER

10.6. SLOVNÍKY

BOČÁNKOVÁ, M. a kol. *Anglicko-český právní slovník*. 2. vyd. Praha : Linde. 2001.
ISBN 80-7201-320-3